

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 7
Juli
1949.
Pris 65 öre

Utsikt över Riddarholmen i Stockholm.

STOCKHOLM med omgivningar

BODEN

ALLT FÖR KONTORET

Carbonpapper, färgband, stenciler, dupliceringsfärg, häftklammer, häftapparater, finpapper, dupliceringspapper, pärmar m. m.
Trycksaker från eget tryckeri

TYCHO WRETMAN
Kungstengat. 38. Tel. 31 93 55, 31 63 49.

STRÖMBERGS

MÖBLER

REGERINGSGAT. 66. Tel. växel 23 12 30
Obs! Besök vår utställning.

"STUREHOF"

STUREPLAN

Specialrestaurang för
FISK och **SKALDJUR**

Gör ett besök hos MÖBELNYTT

vid **SUNDBYBERGSGRÄNSEN**
där finner Ni säkert det Ni
söker till billigaste priser.
Tel. 28 40 65 - Tulegatan 2, Sundbyberg.

Inga spruckna putsytor mer om vid re-
vetering användes **ARMERINGSMAT-
TAN IDEAL**. Armeringsmattan Ideal
är tillverkad av prima vassrör o. galv.
trådduk o. nedbringar reparationskost-
naderna i avsevärd grad. Stockholms
Reveteringsfabrik, K. M. Johansson,
Tureberg, Sollentuna. Tel. 35 33 35 o.
35 33 45. Riks. 35 09 11. Tillverkar vanliga
reveteringsmattor av högsta kvalitet. Ut-
för gipsröringsarbeten på entreprenad.
Begär offert!

DALARÖBAGERIET

(Inneh. E. Schultz)

DALARÖ Telefon 47

Rekommenderar sina förstklassiga
tillverkningar

LINDHOLMS

KLICHÉFABRIK A/B

Gamla Brogat. 19, STOCKHOLM
Tel. 20 54 20

Utför snabbt och billigt

Kvalitetsklichéer

Retuscher — Ritningar — Stereotyper
Matriser

PRESSVERKTYG

L. S. THÖRN

Fixturer. Svarvningar. Pressningar.
Massfabrikationer utföras.
Moderna arbetsmetoder! Precision!
Hudiksvallsgatan 4. Telefon 31 46 34.
STOCKHOLM.

Svenskt Papper
Aktiebolag

Sveavägen 98, Stockholm

Alla slag av papper för
tryckerier

Specialitet

Tryckpapper för böcker och
tidskrifter - Broschyromslag

JU TELUMP

Säckar och juteväv köpes. Fördämnings-
mattor, cisterner, sand- och torkgaltar
säljas. Koksgrutor, Järnbalkar och Plåt.

A. JÖNSSON & Co

Timmermansgat. 47 - Stockholm
Tel. 43 03 59, 43 63 83

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan
undvara. Skydda Eder själv och Edra
barn genom inträde i ortens
erkända sjukkasse

STOCKHOLMS LÄNS

ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA

Sveavägen 61 — Stockholm
Tel. 23 09 85

BETALD ANNONSPLATS

GYNNA

Status annonsörer

INGV. FORSBERG
SMIDES- & MEK. VERKSTAD

Strandplan 5 Tel. 1072

— REKOMMENDERAS —

N. F. HEDVALL & Co.

BODEN — Tel. 22 12

Specialtillverkning:

Skidkängor och Norrlandspjäxor,
filtskidkängan "General".

Kommanditbolaget BETONG

SANDER & Co, Hednoret

Telefon Boden 650 16

Britta Nilssons

FINBAGERI & CAFÉ

Kungsgatan 10, BODEN. Telefon 2598
Rymliga och trevliga lokaler

Beställn. emottagas
Begravningar arrangeras

I 19:ns DAMFRISERING

(Inneh. Inga-Mari Hemling)

Rekommenderas

Tel. 1769 BODEN Tel. 1769

**BORÅS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN**

EN KVALITETSGOD TRYCK-
SAK TILL LÄGSTA PRIS.

Ring 133 77

AB TRYCKERICENTRALEN
i Borås

Gusums Blixtlås

FABRIKSNEDERLAG

D. G. Rudholm & Co

Tel. 119 07 & 144 07

Borås

Kontrollmärke,
lagligen skyddat

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Kocksgatan 15, Stockholm

Tel. 41 39 99 o. 44 40 40 (Växel) Postgiro 95 00 11

Prenumerationspris: Helår 7:—, halvår 4:—

JULI 1949

Utkommer en
gång i månaden
12:e årgången

Ansvarig utgivare:
EINAR HILLER

Ägare:

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

Redaktör:
SIXTEN HAMMARBERG

Inför ett tioårsjubileum

"Och ändå blev de någonting..." var rubriken för ett uppmärksammat radioföredrag för någon tid sedan av den kände sociologen och folkrörelsekännaren E. H. Thörnberg. Det var i korthet en historia om samhällets omvandling, om hur enkla män och kvinnor ur folkets djupa led segt och målmedvetet arbetat sig fram inom föreningsliv och folkrörelser till ansvarsfulla poster i samhället. Man skulle kunna sätta samma rubrik på historien om några f. d. sanatoriepatienter, som någon gång i mitten på 30-talet hade sammanträde på ett kafé i Stockholm. De hade samlats för att diskutera förut-sättningarna för en organiserad sammanslutning, en riksorganisation för lungsjuka. Utsikterna för en sådan samverkan voro minsann inte så ljusa. Dyrningarna från den stora arbetslöshetskrisen gingo ännu höga. Kampen för framtiden, för utbildning och arbete, var vida hårdare än i dagens situation. Men dessa sanatoriepatienter ägde något som varit pionjärens rikedom i alla tider inom alla slag av folkrörelser. De trodde på sin idé. De trodde på en framtid för Sveriges lungsjuka, och de trodde på deras egen kraft, att i organiserad gemenskap kunna skapa ett lyckligare och ljusare samhälle för dem, som drabbats av lungtuberkulos. Det blev också så småningom en riksorganisation. De lungsjukas riksförbund höll sin första konstituerande kongress sommaren 1939.

Tio år är ingen lång tid, men för en organisation, som haft sin egentliga mognads- och utvecklingsperiod under åren 1939—1949, kan det ges många anknytningspunkter till tidsförhållanden och andra omständigheter. Hur mycket har inte exempelvis hänt på socialvårdens och socialpolitikens område under denna tid? Men man bör först stanna inför tidens påfrestningar för en organisation, som skulle byggas upp av lungsjuka och taga upp striden för alla de frågor, som beröra denna grupp.

Hur tedde sig utsikterna inför starten? Förbundet hade alltså slutgiltigt konstituerats år 1939, Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos hade samma år framlagt sitt stora och genomgripande förslag om eftervård åt de lungsjuka. Den storm som piskats upp omkring den nya tuberkuloslagen hade nyss bedarrat. Ny tuberkulosförordning hade antagits av riksdagen, men den s. k. "tvångsinterneringsparagrafen" — den bestämmelse i lagen som skulle ge möjlighet att under vissa förutsättningar intaga och kvarhålla en tuberkulopatient på anstalt — hade strukits ur det ursprungliga lagförslaget. Förbundet, eller rättare sagt Eftervårdskommittén som var förbundets föregångare, hade lyckats att föra över själva tyngdpunkten i intresset omkring tuberkulosfrågan från den nya tuberkuloslagen med dess ev. tvångsåtgärder till eftervårdens försummade område. Att så skett måste till stor del tillskrivas den unga riksorganisationens målmedvetna arbete. Nu såg det ljusare ut för en god upptakt till det kommande förbundsarbetet. Nationalföreningens utredning lovade så mycket, men så kom kriget med reformpaus, utarbetade förslag lades på hyllan — så även Nationalföreningens stora utredning. Så värst hårda påfrestningar kunde en organisation av detta slag knappast tåla, kan man tycka. Förutsättningarna för ett effektivt organisationsarbete av lungsjuka kunde knappast vara så goda. De närmaste åren efter 1939 skulle ge svar på den frågan. Trots alla svårigheter vidgades basen för förbundsarbetet. Förutom patientföreningarna vid sanatorierna, som utgjorde de egentliga grundorganisationerna, bildades ett nytt nät av föreningar — konvalescentföreningar bestående av utskrivna patienter. De lungsjukas problem ha liksom brutit sig ut ur sitt skal, från sjukhusens och sjukhuskorridorernas diskussioner, och tagits upp ute i de friskas värld. Det gällde alltså att finna lämpliga

Litteratur

Social Årsbok 1948

har utkommit. Årsboken, som utgives av Centralförbundet för Socialt Arbete, behandlar denna gång samhällets vårdproblem. Ämnet inledes med en artikel av byråföreståndare Olle Melin. Sedan följer uppsatser av bl. a. K. J. Höjer, Alderdomshemmen, Gunnar Lundquist, Den psykiska sjukvårdens organisation och utbyggnad, Eric Jonsson, Reumatikervården, Karl Montan, Den ortopediska vården och vanförevården samt Daniel Wiklund, Den samhällseliga nykterhetsvården.

En utförlig översikt om läget och förutsättningarna för vår socialpolitik samt litteraturkrönika med uppgifter på social litteratur utkommen under 1947 kompletterar det goda innehållet i övrigt.

Social Årsbok befäster sin ställning som en ledande publikation på sitt område. (Kooperativa Förbundets Bokförlag: Social Årsbok 1948, pris häft. kr. 7:50, inbunden kr. 8:75.)

Populär översikt om partiellt arbetsföras problem.

Folk i allmänhet har svårt att läsa tjocka utredningar från statliga kommittéer. Trots detta har emellertid den statliga kommittén för partiellt arbetsföra kunnat glädja sig åt en strykande åtgång på sina betänkanden. Flera av dessa finns tyvärr inte att köpa numera. Kommittén har därför låtit utredigera en översikt över betänkanden jämte sammanställning av olika förslag. Över-

arbetsformer, föreningar för f. d. sanatoriepatienter utanför sjukhusen, och bygga vidare på dessa. Socialvårdskonferenserna landet runt med deltagande från så gott som alla intresseparter, som komma tuberkulosfrågorna nära, har betytt ofantligt mycket — först och främst för att skapa debatt och intresse omkring frågorna. Den egna kurs- och studieverksamheten har tagit sikte på att ge medlemmarna goda kunskaper om samhällsfrågor och problem, som röra sig inom tuberkulosvårdens ram, nya initiativ, uppslag och förslag ha vuxit fram, centrala och lokala myndigheter ha uppmärksammat frågorna, kontakter och samarbete har inletts, utvecklets och i många fall visat goda resultat. Det är inte möjligt att här gå in på någon detaljgranskning av riksförbundets arbetsuppgifter. De äro många, och det mesta av det vi sannast menat — vad vi ofta inordnat i begreppet en värdig och effektiv eftervård åt landets lungsjuka — är fortfarande långt ifrån fullbordat. Därmed vilja vi inte underkänna alla de goda krafter — långt utanför vår egen krets — som oegennyttigt stött, uppmuntrat och hjälpt oss fram till de många vackra resultat, som dagens tuberkulosvård trots alla brister kommit fram till.

Man torde kanske lättast kunna karaktärisera dagens situation så, att förbundet nu går in i sitt andra — det praktiska handlandets och förverkligandets årtionde.

sikten ger i ett svep en god bild av hela denna fråga, rubrik-sättningen är populär och talande och innehållet överskådligt och väldisponerat. Hårtill kommer att framställningen försetts med belysande illustrationer.

Översikten Partiellt arbetsföras problem är trots sin koncentration en fyllig och välredigerad bok, som måste rekommenderas till alla, som ha intresse av att lära känna dessa frågor. Priset är kronor 2:— och boken kan rekv. hos Nordiska Bokhandeln, Stockholm.

En jubileumsskrift

med anledning av De lungsjukas riksförbunds tioårsjubileum är f. n. under tryckning. Förutom artiklar om riksförbundets tillkomst, historik och organisationsfrågor m. m., kommer artiklar om medicinska och sociala frågor av mera allmänt intresse av målsmän och experter inom svensk tuberkulosvård och socialvård. Skriften, som fått en påkostad utstyrelse, är rikt illustrerad, är avsedd att utkomma till jubileumskongressens öppnande i Medborgarhuset i Stockholm den 3 juli 1949. Vi återkomma till en mera utförlig recension i ett kommande nummer av Status.

Samarbetskommitté för partiellt arbetsföra i Ystad.

I samband med en socialvårdskonferens i Ystad, varvid riksbudsman Kurt Kristiansson från De lungsjukas riksförbund höll ett informationsföredrag, bildades en samarbetskommitté för partiellt arbetsföra. I kommittén, som omfattar representanter för partiellt arbetsföra i Ystad, invaldes fabrikschef Algot Bard, arbetsförmedlingsassistent Sonja Wiberg, ordföranden i konvalescentföreningen Johan Ekstedt samt herr Henry Ståhl. Vidare skall en läkare och en representant för fattigvårdsstyrelsen ingå i kommittén.

När man gör en överblick över organisationens egna möjligheter, att vi bl. a. numera har aktivt arbetande lokalföreningar på de flesta platser i vårt land, torde man också kunna motse framtiden med tillförsikt, när det gäller de strävanden förbundet söker förverkliga. När De lungsjukas riksförbund dagarna den 3—6 juli åter samlas till kongress i Stockholm blir det säkerligen i känslan av en samfälld vilja att befästa den ställning förbundet uppnått, inte bara som riksorganisation för de lungsjuka själva, utan även som en samhällsinstitution, en folkrörelse i tuberkulosvårdens tjänst.

Inom ett riksförbund, som endast kan räkna anorna tio år tillbaka i tiden, borde man kanske inte tala så mycket om pionjärerna och deras insatser. Men med tanke på våra särpräglade organisationsförhållanden och vad som faktiskt skett på socialvårdens område under denna tioårsperiod — kanske framförallt ifråga om själva sättet att se på sjuka och handicapades problem — torde devisen i inledningen ha sitt fulla berättigande: "Och ändå blev de någonting . . ." Att de lungsjuka själva kunnat bygga upp en egen riksorganisation länder först och främst pionjärerna till heder. De voro djärva nog att framkasta tanken, och deras djärvhet sträckte sig längre än så, de visade även rent idéellt och praktiskt hur man lägger grundstenarna till ett riksförbund.

Sixten Hammarberg.

MAN skriver I PRESSEN

Vegetarianer särskilt mottagliga för tuberkulos?

En ung dansk läkare, Oluf Poulsen, har för sin doktorsavhandling om kostens inverkan på benägenhet för kräfta gjort en del märkliga undersökningar, som även sträcker sig till andra sjukdomsgrupper. Hans undersökningar har särskilt koncentrerats på medlemmarna av sekten sjundedagsadventisterna. Som kontrollmaterial har doktor Poulsen använt hela den övriga danska befolkningen. Om dessa märkliga rön skriver *Stockholms-Tidningen*:

Han har kommit till det resultatet, att vegetabilisk kost inte minskar mottagligheten för kräfta, medan missbruk av sprit och tobak påskyndar sjukdomens uppkomst. Däremot har han funnit, att vegetarianer lättare än köttätare får tuberkulos.

"Växtätarna" undernärda därför lättare offer.

Någon liknande undersökning har inte gjorts i Sverige, men på läkarhåll anser man det inte uteslutet, att t. ex. vegetarianer skulle vara ett lättare offer för tuberkulosen — beroende därpå, att de ofta är undernärda.

Svenska läkare anser dock inte frågeställningen särskilt intressant. Man ställer inte längre upp vegetarianer — köttätare som motsatser mot varandra. Moderna näringsfysiologer talar bara om olika näringsämnen, och får en människa tillräckligt av dem alla, är det fullkomligt likgiltigt varifrån hon hämtar dem, ur växt- eller djurriket.

"Larsagården" blir rekreationshem för f. d. sanatoriepatienter i Halland.

I fjol på sensommaren kunde Föreningen för lungsjuka i Stockholm glädja sig åt öppnandet av ett fritids- och rekreationshem för sina medlemmar. Nu har även Hallands lungsjukas centralförening fått ett sådant önskemål förverkligat. Härom skriver *Hallands-posten*:

Larsagården, Hallands hembygdsförbunds vackra och kulturhistoriskt intressanta 1700-talsgård i Köinge har nu fått sin närmaste framtid klarlagd. Samtidigt har de lungsjuka konvalescenterna i Halland åtminstone provisoriskt fått förverkligat sitt önskemål om ett sommarhem i länet. Hallands lungsjukas centralförening kommer nämligen att få disponera gården för detta ändamål tills byggnaderna flyttas till någon annan plats.

Föreningen är ett samarbetsorgan för Hallands konvalescentföreningar och sanatoriernas patientföreningar, och det mål föreningen nu uppnått har man strävat i sex år för att förverkliga.

— Man kanske frågar sig varför dessa konvalescenter skall behöva ett särskilt sommarhem, säger ombudsman Holger Noord,

Falkenberg. Men det finns skäl därtill, som kanske är obekanta för den stora allmänheten. De lungsjukas problem är nämligen inte lösta i och med att de blivit utskrivna från sanatorierna. Många gånger börjar de värsta svårigheterna först därefter. Många som kunnat återgå till sitt arbete är kanske ändå inte så återställda att de kan använda sin fritid på samma sätt som friska människor. Många måste t. ex. vara mycket försiktiga med solbad. Många, nästan alla, är helt avstängda från sport och idrott. Vad sådant betyder för ungdom kan man ju lätt förstå. Här finns alltså ett alldeles speciellt fritidsproblem.

Larsagården kan inte helt fylla behovet. Det blir inget konvalescenthem, men det får bli ett rekreationshem. Det är meningen att hemmet skall öppnas om ett par, tre veckor och många har redan tecknat sig för semestervistelse där. Föreningen kommer i huvudsak driva företaget med egna medel. Man skall kunna ligga där för en billig avgift och i huvudsak skall egna medlemmar förestå hemmet. Föreningen räknar också med att dess årliga socialvårdskurser skall hållas där.

Samarbetskommitté för partiellt arbetsföra i Malmö.

Vid rikskonferensen för partiellt arbetsföra på Tollare gård den 6—8 maj framhölls bl. a. särskilt behovet av lokala samarbetskommittéer för de olika grupperna av partiellt arbetsföra. I full överensstämmelse med det uttalande i denna riktning som gjordes vid Tollarekonferensen har nu en samarbetskommitté bildats i Malmö enligt vad tidningen *Arbetet* meddelar:

Vid sammanträde mellan representanter för de vanföras, de blindas, de dövstummas och de lungsjukas organisationer i Malmö har bildats "Samarbetskommittén för partiellt arbetsföra". I kommitténs uppgifter ingår bl. a. att sprida kännedom om de partiellt arbetsföras problem och hos myndigheter och arbetsgivare söka vinna förståelse för nödvändigheten av att dessa problem får en effektiv lösning.

Kommittén, som skall bestå av två medlemmar från vardera föreningen, fick följande sammansättning: från de vanföras förening Tage Lood och Bertil Persson, från de blindas förening Ernst Månsson och Hilding Wickter, från de dövstummas förening Alrik Streiffert och N. E. Berggren och från de lungsjukas förening Roland Öberg och Torsten Strömberg. Ordförande i samarbetskommittén är Tage Lood, kassör Roland Öberg och sekreterare Alrik Streiffert.

10 miljoner barn tbc-undersökta av Röda korset.

Mer än 10 miljoner europeiska barn och ungdomar har tuberkulinundersökts och 4,5 miljoner vaccinerats som ett led i den internationella tuberkuloskampanjen.

Svenska läkare och sjuksköterskor är för närvarande verksamma i Österrrike, Tyskland, Grekland, Indien och på Ceylon,

Genom mina sociala

Om dessa de mycket fattiga . . .

Det finns en slags sentimentalitet, som ofta likt ett spindelnät omgiver sjuka och partiellt arbetsföra. Det är sentimentalitet, som har mycket gamla anor, och den kan taga sig de mest groteska uttryck. Den finns i litteraturen, den lever i själva folkmedvetandet, den kan också möta oss på filmens vita duk. Det är en seglivad gammal drake, som lever och frodas även i modern tid. Nära besläktad med denna sentimentalitet är den falska romantik, som den lättare litteraturen sysslar med. De lungsjuka få ofta i denna litteratur fungera som erotiska övermänniskor, som lever livet leende bland träd och grönska bakom de stora sjukhusens moraliskt allvarliga fasader.

Sentimentalitet och romantik brukar ibland flätas ihop på ett minst sagt osympatiskt sätt. Det finns en gammal visa — den är naturligtvis ingalunda ensam — som visar hur långt ned i själva folkdjupet denna osympatiska romantik trängt och hur den kan uppenbara sig även i folkvisans mera kulturella skepnad. Visan, som ännu lever kvar i olika variationer, brukar sjungas av snälla mammor, som vilja ge sina barn ren och moraliskt upplyftande underhållning. Den handlar om tre unga män, som äro ute på giljarefärd. Deras förutsättningar att kunna fånga den åtrådda jungfrun äro emellertid synnerligen små, vilket framgår av denna strof:

”Den ene var halt och den andre var blind,
den tredje var så trasig han tordes ej gå in,
han stod bakom dörren och skämdes.”

Naturligtvis misslyckades de tre friarna, och visan ger för övrigt en ganska klar bild av själva synen på de partiellt arbetsföras situation under ”den gamla goda tiden”. Därmed är inte sagt, att inte den nyare tidens litteratur och diktarkonst kan visa minst lika goda smakprov som ovanstående citat visar.

Det finns även något som man kan kalla *en hänsynslös hänsynsfullhet* som lätt vill sticka fram, när man skall försöka skildra de partiellt arbetsföras situation.

Vid den stora rikskonferens för partiellt arbetsföra, som hölls på Tollare gård för någon tid sedan, hedrade en av landets största och mest spridda tidningar konferensen med sin närvaro. Efter att ha gjort ett rätt hyggligt referat fick emellertid skribenten från den stora tidningen ett anfall av sentimentalitet och avslutade sitt referat på detta sätt: ”Konferensdeltagarna stojar i Tollaregårdens vackra hall, men de döva hör inte stojet. Neråt sjön ler björkarnas vårgrönska, men de blindade ser dem inte. Konferensen börjar - - -”

Hur skulle det vara om skribenterna något mera ville uppehålla sig vid de positiva sidorna av de partiellt arbetsföras situation. Partiellt arbetsföra kan bli produktiva och nyttiga människor — det finns det numera till och med så tråkiga saker som statistik om. Att de döva ha svårt för att höra stojet och att de blindade likaså inte kan se björkarna — detta vet vi så innerligt väl. Men alla dessa människor med olika handicap ha så många andra sidor av kunnande som kan utvecklas. Det är en mycket betydelsefull uppgift — inte minst för pressen — att på ett realistiskt sätt kunna analysera de partiellt arbetsföras situation under mottot: ”Bort med den hänsynsfulla hänsynslösheten!”

Ting.

meddelades vid ett möte i Stockholm med Skandinaviska samarbetskommittén för internationella tuberkuloskampanjen.

Från Danmark deltog bl. a. presidenten i danska Röda korset, kommandör Hammrich och dr Johannes Holm, den senare nyligen återkommen från en resa i Fjärran Östern för kampanjens räkning. Från Norge märktes bl. a. chefen för den skandinaviska verksamheten i Europa, dr Ustvedt, och från Finland bl. a. professor Severi Savonen. Sverige representerades av bl. a. professor Wallgren och generalsekretär Beer. Kommittén utsåg till ordförande för nästa halvårsperiod professor A. Wallgren, Sverige, efter överläkare Eyolf Dahl, Norge.

Folkomröstning i Schweiz om obligatorisk skärmbildsundersökning.

Representanter för några organisationer i Schweiz som gästade Sverige uppges i en presskommuniké att en

allmän folkomröstning skall äga rum i deras hemland om ny tbc-lag.

Lagförslaget syftar till skyldighet för alla medborgare att genomgå skärmbildsundersökning. Tbc-sjuka som måste ha sanatorievård skall under sjukdomstiden få fri sjukvård, och där det behövs understöd åt sina familjer. Lagförslaget har omfattats med stort intresse av Vereinigung Schweizerischer Angestellter Verbände, motsvarigheten till vårt TCO, som i samarbete med det schweiziska LO hjälpt till att få fram förslaget.

Vid förfrågan från oss meddelar doktor John Lundquist i Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos, att folkomröstningen inte givit erforderlig majoritet för en lagstiftning. Doktor Lundquist framhåller vidare att frågan ännu inte — vid detta nummers pressläggning — blivit föremål för behandling i svenska facktidkrifter.

Västberga gård — socialstad i sol och grönska

Västberga gård ligger inbäddad i blommande träd och grönska.

Västberga gård är en stor herrgård med gamla traditioner och sin historia liksom många andra herrgårdar. Men vad som intresserar oss mest är att denna märkliga anläggning av i dag, som inköpts av Stockholms stad, skriver en ny tids historia. Ett besök på Västberga gård kan övertyga var och en om denna sak.

Alla de många utredningarna, om arbetsvård, arbete och sysselsättning åt sjuka och handicapade, som bebådar en ny tid inom vår socialvård, är inte bara pappersprodukter och utopier. Västberga gård är ett gott stycke verklighet, en plats mitt ute i den mellansvenska landsbygden, där maskinerna surra inomhus, där man odlar blommor och trädgårdsprodukter, där jorden och industrin förenats i en gemensam arbetsrytm, anpassad för tuberkulösas speciella förhållanden. Vi åker ut till Västberga, som ligger cirka 10 minuters bussväg från centrala Stockholm, i sällskap med konsulent Ake Vidlund. Konsulent Vidlund är anställd av Stockholms stad och är den som närmast har överinseende över den arbetsvårdande verksamhet centraldispensären utövar, arbetsträning, verkstadsdrift, hemarbete o. s. v., under styresmannens ledning. Först måste emellertid nämnas, att Västberga är bara en — om också den största an-

läggningen för tuberkulösa driven i stadens regi. Inne i själva staden upprättades den 1 jan. 1947 en arbetsträningsverkstad på Maria Prästgårdsgata. Från början arbetade där endast 5 personer, men under år 1948 utgjorde arbetsstyrkan i genomsnitt 35 personer. Arbetsuppgifterna äro i allmänhet från telefonaktiebolaget L. M. Ericsson och bestå i regel av tempoarbeten. Under 1948 upptogs som arbetsobjekt lindning av elektriska motorer. Dessutom har också centraldispensären en hemarbetsavdelning och anskaffar hos olika industri-företag lämpliga arbetsuppgifter. Hemarbetarna äro i regel sådana som på grund av medicinska eller sociala skäl äro bundna vid bostaden. Vidare kan nämnas, att försök pågå för att intensifiera sysselsättningen vid de olika konvalescenthemmen för tuberkulösa i Stockholm.

Men nu gäller närmast målet Västberga gård, och vi inskränka oss till att söka bilda oss en uppfattning om den verksamhet, som kommit igång här. Konsulent Vidlund har hela verksamheten bildligt talat på sina fem fingrar. Han får ofta tjänstgöra som ciceron för alla dem, både inom och utom landet, som besöka Stockholm för att se och lära av den verksamhet staden bedriver för tuberkulosskadad arbetskraft.

Västberga sett bakifrån med trädgårdssängar och drivhus.

Samtidigt som vi med egna ögon och med hjälp av fotografens kamera söker ge läsarna en uppfattning om Västberga gård och dess betydelse för dem, som drabbats av tuberkulos, kompletterar konsulent Vidlund våra anteckningar med koncisa sakuppgifter. Västberga öppnade sina portar den 1 jan. 1948 med en arbetscentral i huvudbyggnaden, sammanlagt fem rum användas som arbetslokaler. Dessutom finnas lagerlokaler, ett lunchrum, vilorum, omklädningsrum, toaletterum med duschanläggning o. s. v. Verkstaden i huvudbyggnaden är uppdelad i två avdelningar, den ena avsedd för mera mekaniska arbetsuppgifter, den andra för kabeltillverkning i övre våningen. På den övre avdelningen finna vi det kvinnliga inslaget vid Västberga, och deras sysselsättning består bl. a. av s. k. kabelsömnad, som tycks vara ett mera kvinnligt betonat industriarbete. Männerna håller till i den nedre våningen, där mera tyngre arbetsmaskiner äro installerade. Hela tillverkningen tycks vara baserad på telefonaktiebolaget L. M. Ericssons produkter, och f. n. äro ett 70-tal personer, därav 17 kvinnor, sysselsatta.

Verkstaden har förmånen att ha en yrkeslärare, godkänd av överstyrelsen för yrkesutbildning, som verk-mästare. För verksamheten utomhus, trädgårdsanläggning med växthus och olika anordningar, finns en särskild trädgårdsmästare, och man får en god uppfatt-

ning om möjligheterna att utveckla trädgårdsanläggningen, då man får veta att Västberga omfattar inte mindre än 4,5 hektar jord.

Västberga på god väg och kan utvecklas vidare.

Medan vi gå omkring i verkstaden, där maskinerna surra inför öppna fönster i försommarvärmen, få vi många glimtar och intryck av en verksamhet, som återger människor tron på sig själva och arbetsglädje efter en ofta långvarig sjukdom. Ett tillfälligt besök på en arbetsplats ger ofta intrycket av att man är så där hundra procentigt nöjd med allting. Man får naturligtvis utgå från att Västberga har sina stora problem.

Men att det finns en vilja hos både ledning och arbetare att söka göra det bästa möjliga av situationen, den viljan kan man spåra på Västberga, kanske mera än på någon annan arbetsplats. De siffror och kalkyler, som konsulent Vidlund delgiver oss visa även att verksamheten omspannar betydande summor rent företags-ekonomiskt sett. Man fäster sig främst vid, att man under år 1948 utbetalade inte mindre än kr. 169.717:59 i avlöningar till de klienter, som äro sysselsatta vid centralsdispensärens anläggningar. Detta gäller alltså hela verksamheten i vilken Västberga ingår som den största anläggningen. Centralsdispensärens driftskostnader, hyror, amorteringar m. m., utgöra sammanlagt omkring

På den övre avdelningen, där den kvinnliga arbetskraften håller till, se vi här en ung flicka sysselsatt med s.k. kabelsömnad. Tavlan på arbetsbordet är försedd med olika anvisningar, hur arbetstempot skall utföras. Nedre bilden från den manliga verkstaden med tyngre arbetsmaskiner. Det är arbeten för Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson som utföras.

Den översta bilden visar byggnaden med 24 platser för sådana, som inte kunna ordna sin bostadsfråga på tillfredställande sätt. Bilden i mitten visar ett kontorsrum, där man handlägger frågor av administrativ karaktär för anläggningen. Slutligen se vi en bild av matsalen i huvudbyggnaden. Här intaga de anställda sina måltider. Två mellanmål tillhandahålles kostnadsfritt. Man vill med andra ord ha garantier för att de som arbeta skall få tillräckligt med kost.

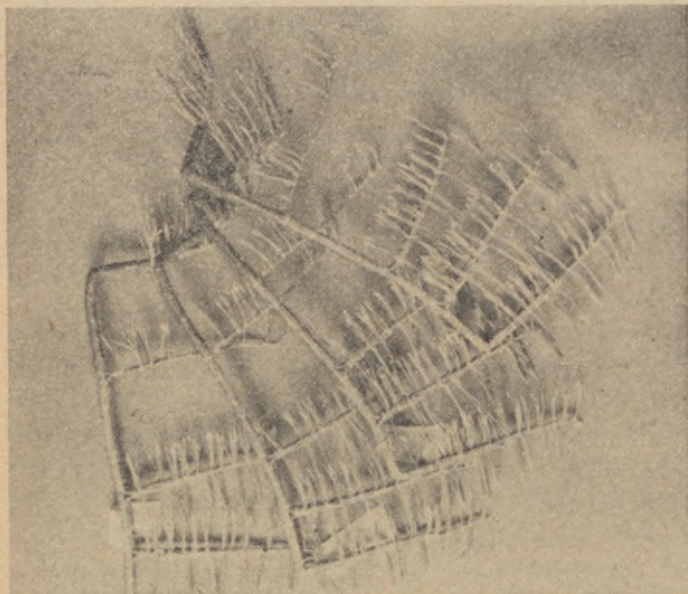
65.000 kr. under år 1948. Medelinkomsten vid verkstäderna utgjorde under samma tid kr. 1:90 per arbetstimme. Intagning och rekrytering av arbetsstyrkan vid såväl verkstäder som hemarbete sker efter anvisning antingen direkt från dispensärdistriktet och sjukhusen eller arbetsberedningskontoret i Stockholm. Bedömning av arbetsförmågan och den optimala arbetstiden, som kan variera från 2 till 8 timmar per dag, fastställas av läkare med hänsyn till de medicinska förutsättningarna och arbetets art. De sysselsatta erhålla fria arbetskläder, fria mellanmål två gånger per dag, samt resebidrag för den del av resekostnaderna, vilka överstiga 0:60 kr. per arbetsdag. Som tidigare nämnts finns såväl lunchrum som vilorum inredda vid Västberga.

Västberga gård är alltså vad man närmast skulle vilja karaktärisera som en skyddad anläggning, d. v. s. en arbetsplats för sådana som inte kunna konkurrera ute på den öppna arbetsmarknaden. Man torde emellertid få vara försiktig med någon skarp gränsdragning bl. a. därför att anläggningen är ganska ny. De som kommer hit ha möjligheter att i samråd med yrkeskonsulenten och andra sociala organ planera vidare för sin

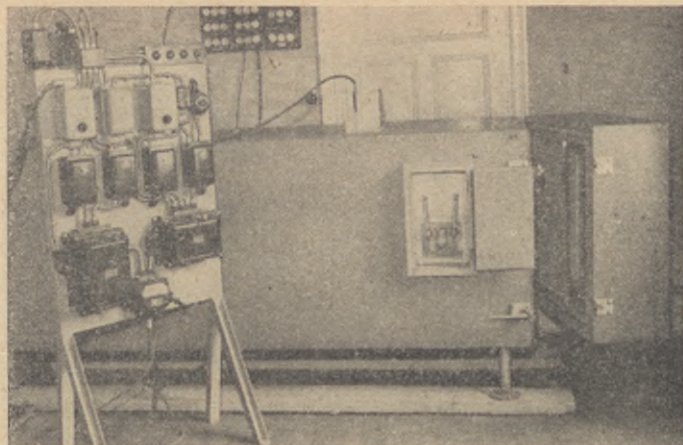
framtid, söka annan anställning, omskolning eller utbildning o. s. v., i den mån möjligheter till andra arbetsvårdande åtgärder föreligger. Man får med andra ord inte betrakta Västberga som en "socialstad" i den meningen, att den som kommer hit är dömd att stanna för all framtid. Så tro vi heller inte att folket på Västberga ser sin situation. Tvärtom torde en tid här med arbete i lämpliga portioner allt efter hälsotillstånd och färdigheter betyda mycket för att återvinna psykisk och fysisk balans efter långvarig sjukdom. Då man här funnit en kombination av arbetsuppgifter, både inomhusarbete

Konsulent Åke Vidlund tar sig en titt på blommorna i ett av växthusen.

Det är kanske svårt att gissa vad detta föreställer? Det är inga barrkvistar utan en färdig arbetsdetalj i den kabelsömnad, som vi sett en flicka påbörja vid sitt arbetsbord.

Här se vi ugnen i vilken de arbetsstycken, som utföras vid anläggningen, genomgå desinfektion, innan de lämna arbetsplatsen. Denna detalj står under överinseende av prof. Gunnar Fischer vid statens institut för folkhälsan.

och sysselsättning utomhus, bör man med erfarenheter-
nas hjälp kunna bygga ut Västberga till ett verkligt
forskningscentrum för arbetsvård åt tuberkulösa i
Stockholm. Här finns en god grund att bygga vidare på.

Försommarvärmen riktigt dallrar omkring oss, där
vi vandrar omkring i arbetsalarna. Maskinernas dunk
tävla med fågelsången, som tränger in genom de öppna
fönstren. Ute i trädgården går trädgårdsmästaren i spet-
sen för sitt arbetslag, inspekterar blommor och tomat-
odlingar, ansar och pysslar om växterna under driv-
husens tak och på de prydliga jordsängarna, inbäddade i
den solmättade grönskan. Då och då får konsulent Vid-
lund göra ett avbrott under vår vandring. Det är många
frågor, som skall klaras upp nu medan konsulenten är
här, någon håller på att söka ett utbildningsbidrag, det
är fråga om en omplacering till annan sysselsättning.
Ja, det är så mycket som rörs och planeras. Det gäller
naturligtvis först och främst människorna, men det gäl-
ler också själva anläggningen, både inomhus och utom-
hus, tillbyggnader, reparationer och förbättringar, som
planeras. Nu går slutsignalen, maskinerna stanna för
dagen, spadar och trädgårdsverktyg plockas in i ett
magasin. De som inte åker med buss eller annan lägen-
het cyklar hem. Och — vad vi faktiskt nära nog glömt
— det finns också en nyuppförd byggnad med 24 platser
för dem, som inte kunna ordna sin bostadsfråga på
lämpligt sätt.

Vi lämna Västberga, människorna, blommorna och
grönskan, den gamla stabila herrgården, som blivit ett
centrum för modern social- och arbetsvård. Vi ha er-
farit något nytt, den nya melodin i socialvården med
en ljusare ton än den gamla, slentrianmässiga fattig-
vårdsbyråkratins gnälliga grammofonskiva. Västberga
gård är en skapelse av framsynta socialvårdsmän i
Stockholm, en plats där tuberkulösa få en chans att
göra rätt för sig och bli nyttiga människor på nytt.

SANATORIELÄKAREN och PATIENTEN

Sanatorieläkaren, patienten, konvalescenten — tre ord — tre personer, eller kanske bara två, vilkas livsvägar sammanföras av ödet och löpa jämsides intill varandra en längre eller kortare tid.

I bland brytes gemenskapen bryskt genom liemannen, vars oåterkalleliga: "hitintills men icke vidare" utplånar den enes livsväg. I bland skiljas vägarna på ett mindre dramatiskt sätt — de bara glida i sär. Men hurudan upplösningen än blir, lämnar den gemensamma vandringen spår efter sig och detta dess tydligare ju långvarigare och fullständigare kontakten mellan de båda vandrarna varit. Resultatet av den ödesnyck, som för de båda tillsammans blir icke sällan ett för framtiden bestående säreget vänskapsförhållande, i vilket läkaren ingalunda alltid är den mest givande parten.

Hur ofta upplever man inte detta, att patientens förtroende och förtroenden kännas som förpliktande gåvor, såsom pund, som kräva att väl förvaltas. De plikter som följa därav är icke lätta att fullgöra, liksom det icke är lätt att vara en god läkare. Nej, det är svårt att lyckas med denna uppgift och mest kännes trycket därav, när man söker avkoppling i sin vilstol på kvällen efter en mörk dag, då ett sjukdomsförlopp, som nyss tett sig gynnsamt, plötsligt tagit en ödesdiger vändning, så att ett hopp — en förtröstan — oväntat släckts liksom ett ljus, som blåses ut.

Men samvaron med patienterna skänker också glädje och nytt mod. Så är det, när en svårt sjuk börjar visa tecken till bättring, eller, när man i den sjuke finner en människa, som trots svårigheter förmår att bibehålla själsstyrka och en ljus livstro även, när livets timglas håller på att rinna ut. Det är vid sådana tillfällen, man starkare än annars känner, att det "att vara människa" måste vara förmer än att bara stå på översta steget av den trappa, som zoologerna kalla djurserien. Man känner då, att man måste tro, att människosläktet under sin utveckling strävat upp för sin egen trappa medan andra släkten, varje efter sin art disponerat andra utvecklingstrappor. En tro, som är naturvetenskapligt acceptabel, och en tro, som icke gör talet om "människovärdet" till en fadäs ägnad att framlocka löje på samma sätt, som talet om ett "apvärde" skulle göra. Vi känna och erkänna detta människovärde, som icke kan eller får mätas i penningar, och vi strida för det, när vi strida för demokrati och likhet inför lagen.

Det är inte dagligen man kommer i kontakt med patienter, som framkalla sådana känslor och stämningar — i varje fall upplever man dem icke alltid så. Måhända detta beror på, att man icke har tid att skapa den nödvändiga kontakten härför, eller på att man tror, att man inte har tid. Den ena gången orkar man inte giva så mycket, att man kan vänta avkastning av utsädet; en annan gång orkar man inte taga emot, vad patienten har att bjuda. Det finns många hinder och vi är ofullkomliga i allt, men, när vi någon gång lyckas bryta igenom spärrarna, får vi rik belöning.

Livet skiftar emellertid och är inte ständigt så där allvarsmättat. Ofta — ja, oftast — är det gladare toner i gånglåten under den gemensamma vandringen. Patienter och läkare måste som regel ställa in livet i siktet, icke döden. Därför kan sanatoriet icke vara det "dödens väntrum", som någon velat göra det till — får helt enkelt icke vara det. Det sägs om en kirurgprofessor, att han till en underläkare, som log på rondan, skall ha yttrat ungefär så: "var allvarlig min vän, ty detta är en sorgens och smärtornas boning och intet glädjens hus." En så-

dan anda får icke tränga in på sanatoriet, därför att den skulle motverka sjukhusets syfte. Den skulle betyda, att en patient, med en lättsinnig livsinställning kunde förlora tron på möjligheten att återvinna hälsa och krafter och därmed mista varje hållpunkt i livet, som kunde förmå honom att hushålla med sina krafter. Och så skulle han i desperation genom värdeslöshet i livsförseln måhända spolia sina sista chanser till bättring. En annan, allvarligare och mera ansvarskännande, patient skulle, om han förlorade hoppet att återfå sin förmåga att försörja sig själv och att hjälpa de sina, tyngas till jorden och hans livsvilja skulle brytas ned med kanske ödesdiga följder. Det är ju så, att vi nu ha verkliga skäl att tro, vad våra fäder måhända endast anade, att psykiska faktorer är mäktiga krafter i kampen mot sjukdom och död.

När sanatoriet alltså icke får göra intryck av att vara ett dödens väntrum, så är det viktigt, att vården där stämmer i en ljus ton. Det är inte bara lokalerna, som måste vara ljusa och trivsamma. Det räcker inte heller med, att sjukhusets omgivning ordnas så, att de stämma sinnet till hoppfull förväntan, utan allt måste samverka till en ljus harmoni. Personal och patienter måste umgås med varandra som hyggligt folk umgås med sina vänner. Gladlynt hos den, som serverar maten, är ett bättre aptitretmedel än alla de apotekares pulver och de-

Överläkare Håkan Larsén.

Av Håkan Larsén, Lugnet

— Om läkaren kan offra något av sin dyrbara tid för ett förtroendefullt samtal med patienten...

kokter och ett vänligt, suggestivt: "God natt, sov gott" är ofta bättre än ett köpt sömnmedel. Alla måste hysa respekt för varandras rättigheter och skyldigheter och med ömsesidigt hänsynstagande undvika att skada varandra. Detta är grundregeln, som ensam kan leda till en dräglig eller rent av behaglig samvaro för alla parter på sanatoriet. Om alla förstode att leva efter detta bud, skulle man kunna slopa alla förbud.

När jag en dag för mer än trettio år sedan för första gången stiftade allvarigare bekantskap med sanatorievården, var sanatorierna förbudens förlovade land. Alla enskildheter i patienternas liv var reglerat genom förbud och påbud. Utvecklingen i dessa avseenden har gått framåt. Förbudsmentaliteten har försvagats och lämnat rum för en starkare tilltro till patienternas förmåga och vilja att sköta sig och uppträda på ett lämpligt sätt under friare former och med mera självansvar. Jag tror, att patientföreningar och konvalescentföreningar därvid haft en fostande betydelse, liksom folkrörelserna och den allmänna folkuppfostran.

Vem av dem, som var med på den tiden, minns icke alla dessa förfulande plakat, som var så vanliga även i sanatorieparkerna: "Förbudet att beträda gräsmattorna!" "Rökning förbjuden!" "Förbudet att bryta kvistar!"

Gräsplanerna — dessa underbara vederkvickande skapelser, verkade som gjorda för att vila på en varm sommardag — men de voro tabu! Varför tänkte man inte på att skapa gräsplaner, som tålde att användas liksom de engelska gräsplanerna, som till och med tåla att ridas på!

Och rökningförbudet! Hur ineffektivt var det icke! Jag har aldrig upphört att förvånas över att våra sanatorieparkar icke förlänge sedan — som följd av smyrökning — blivit ett lågorov. Förklaringen är måhända den, att eldfaran vid rökning i skog och mark icke är fullt så stor, som våra brandskyddsexperter vilja göra gällande. Hur mycket klokare hade det inte varit, att hos patienterna söka inympa kunskapen att rökning kan vara hälsofarligt och därför bör inskränkas i görligaste mån, samt att inskräpa hos dem, som ändå icke helt ville avstå från sin tokasnjutning, att de måste taga hänsyn till sina icke rö-

kande medpatienter och undvika att tillfredsställa sitt nikotinbegär på sådana platser och på sådant sätt som vållar obehag eller skada för olyckskamraterna.

När jag så riktar minnets strålkastare mot alla "förbudet-att-bryta-kvistar-plakat, som skrikit emot mig, så bränner mig tanken, att den, som låtit sätta upp dessa missprydnader, måste ha haft gott sinne för parkens penningvärde, men att han troligen lika mycket saknade sinne för natur- och parkvård som de, vilka skövlar planteringar och parker genom obetänksamt skattande av blombeståndet eller värdslöst stympande av buskar och trädtoppar. Tänk, om man i stället för förbuden hade försökt att diskret framkalla en positiv vårdtanke hos patienterna: "Akta skogen, vårda parken, skydda blommorna på marken". Säkerligen hade man då nått bättre naturvårdseffekt på ett behagligare sätt. Ty förbud befriar på ett egendomligt sätt från ansvar och kräver straffpåföljd för att nödtorftigt kunna vidmakthållas, medan förtroende och upplysning föder ansvars-känsla.

Aktiv upplysningsverksamhet i form av katedrala föreläsningar slår dock ofta slint och är i varje fall bortkastad möda på många. Ett vänligt påpekande, gärna i form av en skämtsam anmärkning, leder icke sällan lättare till målet än en bistert allvarlig tillrättavisning. Men den där lätta tonen är svår att hålla, om man icke står på förtrolig fot med patienterna. För att komma därefter är en timma tillbragt då och då bland patienterna på deras golfbana eller krocketplan ingen bortkastad tid, lika litet som en stund tillbragt då och då på sängkanten hos en sängliggande patient för att taga del av hans studier eller hobby-sysselsättning är förlösad.

Chefen på ett mindre eller medelstort sanatorium har i detta hänseende en stor fördel framför cheferna vid större sanatorier med mera arbetsjakt, ty det är vid sådana tillfällen, man bäst får personlig otvungen kontakt med patienterna, och det är så, man har de största utsikterna att skapa en viss familjeatmosfär

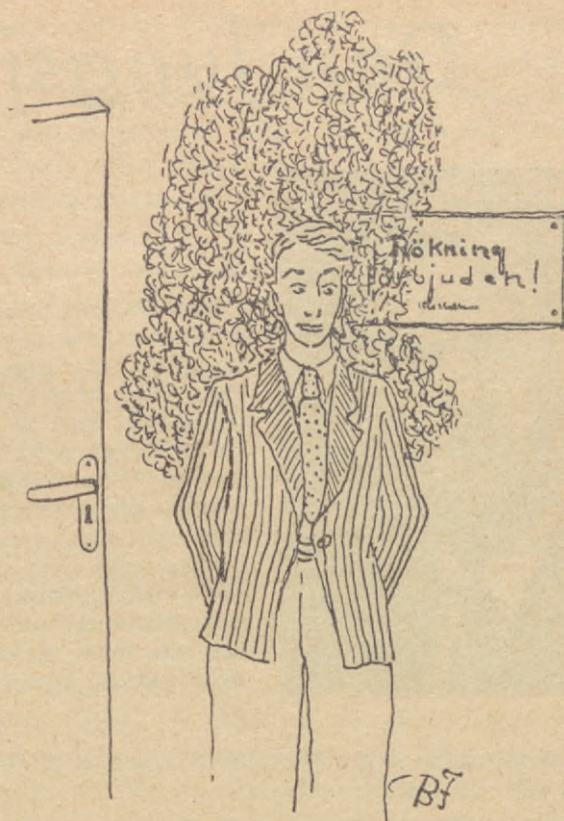
Gott humör och gemyt bör utgöra melodin i samlevnaden på sanatoriet. Vid matbordet och i sängen — varhelst måltiden äger rum — bör livsglädjen vara en kompletterande medicin till maten.

på sanatoriet samt ge patienterna ett mått av hemkänsla, som gör att de längre fram, som konvalescenter, gärna titta in på sitt gamla sjukhus för att besöka ineliggande patienter, vilket ofta ger dessa mera uppmuntran än många besök av anhöriga. När man lyckats att göra sanatoriets miljö trivsamt, så innebär detta att konvalescenterna känna, att de och deras föreningar ha en centralpunkt i länets eller kommunens sanatorium. Där skall de alltid kunna räkna med att vara välkomna för att bidra med underhållning åt ineliggarna. De kunna erbjuda en välkommen avkoppling i sanatorielivets vardagsrutin och kunna verka som retmedel för att stimulera ineliggande patienter till att taga nya tag med studier eller annan nyttig sysselsättning inom ramen för krafter och förmåga.

Allt, som lämpligen kan göras för att höja patienternas allmänna psykiska och moraliska standard, är av betydelse i vården och fungerar som hjälpmedel till den mera specifika sjukdomsbehandlingen. Läkarna ha icke alltid tid eller förmåga att så ägna sig åt dessa uppgifter, som önskvärt vore och därför behöves kuratorer och arbetsterapeuter, som kan träda in för att hjälpa patienterna med deras bekymmer och sätta dem i olika slags gynnsam verksamhet och förströelse. Därtill fordras specialutbildning men framförallt förmåga att sätta sig in i patienternas och konvalescenternas tanke- och känslövärld. Och för detta kräves i sin tur antingen en särskild medfödd begåvning eller sådan erfarenhet som förvärfvas genom att själv ha varit tuberkulospatient.

Men, till sist — hur god vilja vi än har att lägga tillräkta allt för våra patienters trivsel och bästa, så kvarstår, att en anstalt ändå alltid är en anstalt — och att de, som vistas där, måste avstå från en del av sin frihet för att gemensamt trevnad, livsglädje och bästa möjliga vårdresultat skall kunna utvinnas av sjukvården. Det är inte lätt att vara läkare, men det är inte heller alltid så lätt att vara patient eller konvalescent. Längst kommer man, om var och en som sitt motto uppställer det gamla ordet:

"Allt vad I viljen att människorna skola göra Eder det gören I ock dem!"

Förbud mot rökning! Förbudet att beträda gräsmattan! Anslagen om alla förbud bör försvinna och ersättas av en gemensam ansvarskänsla för naturens skönhet och vad som är passande med hänsyn till samlevnaden på ett sjukhus.

Vilande hav

Leif Edberg

Andningsstilla häves
havets tunga bröst.
Sövande och mild
är vindens röst.

Havet vilar stilla
efter stormens lek.
Vindens sång är lågmäld,
vaggvisvek.

Sövande är vindens
mjuka dyningssmek.
Havet vilar stilla
efter stormens lek.

Den lungsjukes karaktär

Sven Vallmark inleder i detta nummer en serie kulturartiklar för Status. Artikeln "Den lungsjukes karaktär", som följer här, ställer en mängd psykologiska problem i den lungsjukes tillvaro i blyxtbelysning samtidigt som författaren med bart huggande svärd avlivar gamla vanföreställningar omkring lungtuberkulosen på ett sätt som måste väcka intresse i vidaste kretsar.

"Tuberkulosen sätter sin särskilda prägel på karaktären."

Det är en känd läkare, med. dr, som skriver dessa lakoniska ord i en uppsats om "Kropp och själ". Han lägger inte närmare ut sin tes. Den är för övrigt ganska vanlig. Då och då stöter man i skrivelser om tuberkulosen eller i prat man och man emellan just på uttryck som "den lungsjukes karaktär", "den tuberkulöses personlighet" o. s. v. Det är inte så länge sen jag fick ett brev från en studiecirkelledare, som ville ha närmare upplysningar om hur lungtuberkulosen förändrar karaktären. Han hade hört en psykolog föreläsa om personlighetsutveckling och just peka på tuberkulosen som en karaktärs- och personlighetsförändrande faktor. Brevskrivaren önskade också uppgifter över litteratur, som behandlade denna fråga. Tyvärr kunde jag inte stå till tjänst. Jag känner inte till några sådana arbeten. Det finns visserligen ett grafologiskt arbete av Schönfeld—Menzel, "Tuberkulose, Charakter und Handschrift", men jag har inte tagit del av det annat än i kort referat. Enligt grafologen Gustaf Lundgren visar arbetet i fråga "de typiska förändringar, som handstilen undergår hos de lungsjuka. Det visar sig t. ex. att de sjukas svårighet att friktionsfritt koordinera muskelrörelserna kommer till uttryck i karakteristiska kantigheter i bokstäverna, andnöden framkallar typiska avbrott i linjeföringen o. s. v." Av detta korta citat

framgår, att det snarare tycks röra sig om mekaniskt betingade förändringar i sista stadiet av sjukdomen än om iakttagelser, som skulle tyda på att tuberkulosen som karaktärsförändrande faktor skulle påverka handstilen. Men jag har som sagt inte tagit del av arbetet, är inte grafolog och kan inte yttra mig om det som helhet. Liknande handstilsundersökningar har f. ö. gjorts över en hel del andra sjukdomar, hjärtsjukdomar, magsjukdomar, leveråkommor, livmoderssjukdomar m. fl. Så i det avseendet står tuberkulosen på intet sätt isolerad.

Det är dock verkligen rätt påfallande, hur pass spridd denna uppfattning om den lungsjukes speciella karaktär tycks vara både hos läkare och lekmän. Det skulle inte vara svårt att plocka samman en rätt omfattande citatsamling i stil med den som inleder föreliggande uppsats.

Vad ligger egentligen bakom?

Ja, först och främst är det, eller borde åtminstone vara, tämligen självklart, att talet om att karaktären eller personligheten skulle förändras genom en tuberkulös infektion är rent nonsens. Det hjälper inte att få lungdot. Har man legat i ett ankägg, förblir man trots allt en anka. Det skall vara en särdeles rättrogen Lysenko-anhängare, som skall opponera sig mot den H. C. Andersen-sanningen. Däremot ligger det nära till hands att anta, att olika sidor i karaktären kommer att träda fram på ett skarpare sätt under de speciella förhållanden, som en lungtuberkulos många gånger för med sig. Här talas bara om en ordentlig, utbredd tuberkulos med uppenbar dödsrisk och årslånga sjuk- och konvalescenttider. Det är viktigt att understryka detta, därför att för den icke initierade begreppet lungtuberkulos är alldeles för entydigt. Och ändå är det ju så — tyvärr skulle man vilja säga, att de lätta angreppen av sjukdomen, dem märker den insjuknade inte alls, och ännu mindre märks de av utomstående. Några varnande karaktärsförändringar har åtminstone inte jag hört talas om på det stadiet. För den svårt sjuke däremot inträder en helt annan yttre situation, som kan dra åtskilligt med sig. Den stingslige, frihetskäre individualisten kan bli en mycket besvärlig patient under sjukhusrutinens förvisso ofrånkomliga men stundom något enfaldigt handhavda tvång. Den för religiösa spekulationer lagde kan hemfalla åt religiöst grubbel, i bästa fall bli frälst på ett personlighetsfrigörande sätt. Den indolente har utomordentliga tillfällen att utveckla en apatisk livsinställning. Men det är här knappast rätt

Av SVEN WALLMARK

att säga, att karaktären ändras, det är bara vissa redan förhandenvarande karaktärsdrag, som starkare träder fram under de speciella förhållanden av yttre natur, som sjukdomen har i följe. Det är den ändrade miljön, som verkar, inte sjukdomen i sig. Liknande förändringar finner man också på andra håll, när miljön blir särpräglad. Och det är säkert lika berättigat att tala t. ex. om en speciell läkarmentalitet som om en speciell tuberkulosmentalitet. Det är inte det att vederbörande är läkare eller tuberkulos, som spelar roll, utan det är livsförhållandena. Kirurgen blir gärna i sitt uppträdande cynisk liksom den svårt lungsjuke — och av närstående orsaker.

Allt anstaltsliv under övervakning medför en stark infantilisering av klientelet, vilken dels tar sig rent yttre uttryck i form av practical jokes och barnsliga upptåg, dels medför en avtrubning av ansvarskänslan. Men detta är inte något enbart för sanatorierna karakteristiskt. Samma företeelser går igen inom andra anstalter, skötta enligt likartade principer, t. ex. internat av skilda slag, fängelser eller kaserner. När anstaltsvistelsen upphör, brukar också dessa yttringar försvinna.

Man kan alltså med fog säga, att sanatorielivet medför en påtaglig ändring i uppträdandet i riktning mot infantilism och bristande ansvarskänsla. Detta kan knappast bestridas. Men det råar ju inte sjukdomen som sådan för. Och inte heller de intagna. Den långvariga, påtvungna sysslolösheten och frånvaron från ett normalt yrke och normala levnadsbetingelser — kanske under årtal — leder också, som tidigare påpekats till att vissa drag i karaktären överbetonas, sådana som trots och bitterhet, cynism och låt-gå-inställning å ena sidan, fallenhet för slapp resignation och apati å den andra. De svårt sjuka blir allt efter läggning svår- eller lätthanterliga, som det brukar heta. Sen är det klart, att storhopen, som mår hyggligt och inte känner av sin sjukdom, visserligen får sin ofrånkomliga släng av anstaltsinfantilism men i övrigt uppför sig som folk gör mest. Det måste dock ännu en gång understrykas, att dessa förändringar är miljöbetingade och ej beror på sjukdomen i sig.

Så kommer de fall, där sjukdomen mer eller mindre långsamt progredierar mot "den vanskelige Død". Det vore väl snarast här, som man skulle kunna tala om en verkligt karaktärs- och personlighetsförändrande inverkan. Här finns också många populära föreställningar om hur den lungsjuke tar sig ut. I den sentimentalt okunniga allmänhetens ögon vilar gärna i detta stadium ett skimmer av förändligad anemi över sjukets tårda drag. Och visst finns förändligandet där. Gripande, förstummande, vördnadsbjudande . . . Men den som

varit med vet, att lika vanliga — kanske vanligare — är bitterheten, människoledan, cynismen. Inte heller här torde tuberkulosen som sådan vara orsaken. Det är dödsnärheten under en längre tid, som verkar. Och företeelserna gäller därför också andra, långsamt progredierande sjukdomar, t. ex. vissa former av cancer, hjärtsjukdomar o. a. Vid jämförelser måste man dock alltid hålla i minnet att tuberkulosen företrädesvis drabbar yngre människor. Och det är svårt att dö ung.

En annan sak är, att tuberkulosen faktiskt gärna tycks drabba känsliga människor, personer med starka litterära och konstnärliga anlag. Den är inte bara som skildringsobjekt den mest "litterära" bland sjukdomar. Otaliga av litteraturens utövare har själva lidit av tuberkulos. "Alla diktare är tuberkulösa", får Martin Andersen-Nexö veta av sin läkare, när han blir sjuk i sin ungdom. Men det är säkert lika orimligt att säga, att tuberkulosen är orsaken till diktarskapet som tvärtom. Sannolikt kan ett känsligt temperament disponera för en tuberkulos, och diktare och konstnärer är ju känsliga. Men att tuberkulosen skulle ligga under skaldskapet, är inte troligt. Goethe och Schiller var båda lungsjuka. Goethe övervann sin sjukdom och blev över 80 år. Schiller dog av sin. Men jag tror, att det skall en särdeles litteraturhistoriker till för att spana ut de tuberkulösa yttringarna i deras skaldskap. Molière och Runius, Vitalis Sjöberg och Tjechov, Johan Henrik Kellgren och Josef Kjellgren, alla ha dött i tuberkulos, liksom så många av yrkesbröderna, men att spåra en gemensam tuberkulos-nämnamnare i deras verk vore säkert en besvärlig uppgift. John Keats dog ung i lungtuberkulos, men det var inte han utan den likaledes vid unga år i en hjärtsjukdom (?) döde samtida Stagnelius, som skrev det skakande odet till förruttnelsen. Keats skrev visserligen ett ode till förgängelsens och förruttnelsens årstid, hösten, men han formade det till en av världslitteraturens underbaraste, mest verklighetsbejakande hymner till livet. Henrik Wergeland och J. P. Jacobsen, Vissarion Bjelinskij och Maxim Gorkij voro alla lungsjuka, de tre första döda i tuberkulos, alla stora författare, alla ädla karaktärer. Men vari ligger det tuberkulösa särdraget i karaktären? Är det i skönhets- och sanningslidelsen? Knappast. Att tala om dem och de andra här ovan nämnda författarna som tuberkulöst särpräglade karaktärer vore orimligt. Det vore ännu orimligare att kalla dem dåliga karaktärer.

Här närmar vi oss en brännpunkt. När folk talar om att den lungsjuke har en viss karaktärsläggning, så menar de gärna en dålig karaktär. D. v. s. man fäster sig vid de undantag, som normalt måste finnas inom en människogrupp, och så skär man över en kam. Dessutom gör personer, som till synes fullt krya och friska

går omkring och spånslår utan att göra ett skapande grand — ofta konvalescentens påtvungna situation —, lätt ett intryck av arbetskygghet och allmän skumhet. Man retar sig också över att den sjuke många gånger inte tillräckligt snällt rättar sig efter den friskes föreskrifter. Han är för självständig. Därtill kommer att för den svårt sjuke livet i mycket har kastat sin mask, och det gör honom benägen för ett visst förakt för konventioner. Kommer så till att han trots sin sjukdom och att han kanske "lever på det allmänna" ändå anser sig ha och uppträder, som om han hade sitt fulla människovärde kvar, så stöter han därigenom en del gott folk för pannan, som anser att

"det är ej nog att vara hängd
man bör ock hövlig vara."

Det är klart, att den lungsjuke har sina fel och brister. Han är en människa, han också. Men han är inte sämre än andra. Det är klart, att det t. ex. sups en hel del bland lungsjuka. Men säkert mindre än bland friska. Om inte annat så har den sjuke svårare att finansiera litrarna. Det är inte heller något större karaktärslyte för en lungsjuk att dricka sprit än för en frisk. Snarare tvärtom. Dels finns den gamla — säkert inte helt oriktiga — huskurstron på spriten, dels är det rimligare för den sjuke än för den friske att tillgripa försvaret: "Ni säger, att Jeppe dricker. Men Ni frågar inte varför Jeppe dricker."

När man talar om karaktär, brukar man lätt glida över till moralen, och där halkar man ännu lättare in på sexualmoralen, och på det området har ju den lungsjuke ett ovanligt stadgat dåligt rykte. Säkert med all orätt. Men denna fråga hoppas jag få möjlighet att gå närmare in på i en kommande artikel om sanatoriemoral.

Vi sammanfattar. Den lungsjukes karaktär som en av tuberkulosen särpräglad företeelse är en myt. Däremot medför anstaltsliv alltid vådor för beteendet. Det bör man söka rätta till på anstalterna och där genom ökade sysselsättningsmöjligheter skapa en mer förnufts- och verklighetsbetonad tillvaro. Därigenom bör åtminstone något av anstaltsmentaliten kunna bringas att försvinna. Kanske kunde också en och annan ryckas upp ur en apati, som kan få framtidsvådliga följder. Och fåfång gå lärer mycket ont. Kan man sen göra klart för personalen från överläkaren och neråt, att de sjuka verkligen har samma människovärde som de själva, och för patienterna, från generalkonsulinnan och neråt, att biträdena är minst lika bra människor som de, så vore åtskilligt vunnet. Det sagda gäller också i tillämpliga delar konvalescenterna.

Men låt oss avföra "den tuberkulösa karaktären" ur debatten. Den existerar icke.

Ack, dessa små förvetna

*Ack, detta följe av de små förvetna
med läsljuscirklar omkring skrumpna fjät!
De knappast födda, Drömmens frusförgätna,
som aldrig bränt ett skepp i tanke-mät...*

*För underjordisk eld ur något Etna
de ej ha syn — men se med visdomshet
på lavans block — och pränta snusförmätna
sin egen fras för 'lagrars' ovisshet.*

*Ack, dessa som vid jordens förgårdsfester
sig själva bjuder blott som hedersgäster,
att glömma natten för en ordraket...*

*De små — Förvetenhetens Stora präster —
de skulle snudda blott den hemlighet,
som Var och Är och Blir i evighet...*

NILS THORÉN.

Pälsen Ni drömmer om...
finner Ni hos

Gör ett besök hos oss — Ni behöver ej känna något köpvång — och övertyga Er om att vi har just den päls Ni "drömt om".

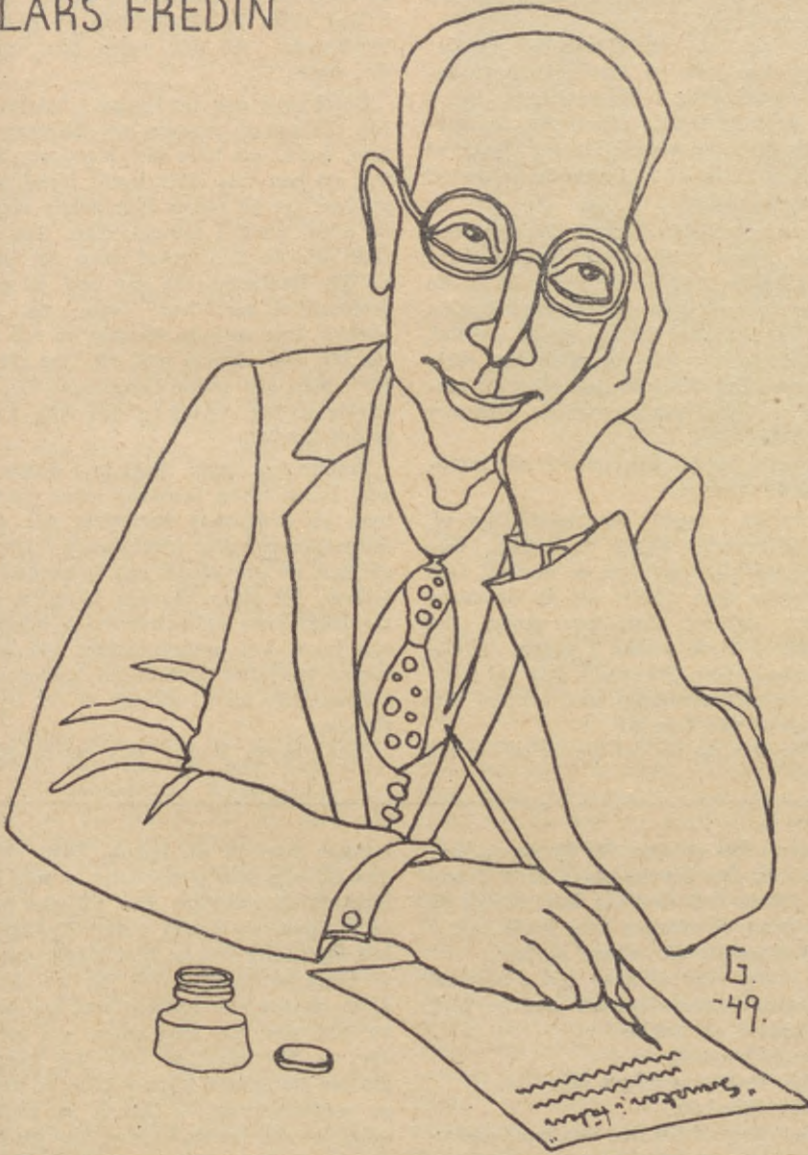
Bråddgatan 1

NORRKÖPING

Telefon 210 02

DET FÖRRÄDISKA FORMULÄRET

AV
LARS FREDIN

— Man kan aldrig vara för noga med såna här saker, tänkte Erik Berg. Egentligen var det ett mycket viktigare papper än han först hade anat; egentligen mer värt än ett fint betyg från en slutad plats.

— Det var en orden som inte skulle lämnas tillbaka av hans hans anförvanter, när han var död. — Det var något hemlighetsfullt och evigt med detta papper: Svenskar i täten.

Han grubblade inte längre, kände bara en behaglig känsla av lust.

Han koncentrerade sig nu utan ansträngning, när han läste i tidningen. Han kände en sådan klarhet i tankarna, att han blev förvissad om att nu, just nu

skulle han kunna lösa vilket problem som helst, vare sig det gällde relativitetsteori eller världsgåtan i allmänhet.

Han ställde brevet mot bläckhornet för att han inte skulle glömma lägga på det i morron.

— Egentligen är det ju inte så märkvärdigt, det där, tänkte han.

Men det spar ju tid för många forskare och andra, som snabbt vill ha en uppgift om födelseår och examina och när vederbörande var anställd där och där och...

Ja, rent praktiskt sett var det nog bra med en sån där uppslagsbok i alla fall.

Något annat var den väl egentligen inte till för, om man såg det rent sakligt.

Men det är det, som människor har så svårt för. Känslorna kommer och tar överhanden och så blir människor som förvända.

Egentligen borde han skriva något om det där — en doktorsavhandling. Han borde studera vidare — förvalta sitt pund.

Egentligen trivdes han ju inte på sin plats. Ja, den gav ju honom en rätt skaplig inkomst.

Men först i kväll hade han riktigt klart börjat förstå, att han svikit sin uppgift för pengar, att han slagit sig till ro som i en länsstol och att han levat så i nästan tio år utan andra intressen än att få det någorlunda hyggligt ställt.

Han kände en underlig befrielse, men samtidigt var det något som hetsade honom, något inom honom som inte ville tro på varaktigheten av denna befrielse.

Det var något som brådskade. Han fick inte förlora en dag. I morgon skulle han säga upp sin plats och skriva in sig vid högskolan igen — efter tio år.

Det var ett järnhårt beslut han fattat.

När han vaknade på morgonen droppade snön från taken och det var grått och töigt ute och termometern visade på nollstreck, men han gick in i badrummet och skruvade på duschen. Det var väl flera månader sen han duschat innan han gick till sitt arbete.

Men i dag skulle han börja ett nytt liv.

Han var lite trött efter den korta sömnen, men kuvertet på bordet öppnade hans ögon och duschen kändes bara välbehaglig.

Och han sjöng när han gick till sitt arbete, så att människor nästan förargat vände sig om mot honom. Men plötsligt tystnade han och liksom stelnade till.

— Brevet! Brevet! Han hade ju glömt brevet. Och det stod ju på en särskild stencilerad lapp att det var brådskande.

Klockan i Johannes var bara en kvart i nio — och han skulle säkert hinna om han tog en bil.

Han gick in i en kiosk och ringde men fick inget svar.

Kanske han skulle hinna ändå, om han sprang, tänkte han och skyndade på stegen.

Alldeles om hörnan vid Regeringsgatan och Hamngatan mötte han flickan i växeln. — Han hann knappt hälsa och han såg att hon vände sig om och stirrade som om hon trott att han var tokig.

Han flåsade upp för trappan och in i

GÖRANSSON

Novell av Gösta Höglund

Det var Göransson hit och Göransson dit och baxa på, litet till, bättre opp, så ja, och . . .

— Vem faan släppte taget?

Göransson, naturligtvis!

I stället för att komma så vackert i spettlyftet, baxa med lugna tag, sätter gubben halva spettet under stenblocket och tynger på. Ja, han tynger på, ligger över spettet med hela kroppen och benen flaxar i luften som kråkvingar, och det hela ser helsickes löjligt ut.

De övriga har redan släppt taget, det är bara Göransson som fortsätter att arbeta. Egentligen arbetar han inte alls, det är bara så att han förgäves försöker rycka loss spettet som sitter inkilat under stenblocket. De andra står där och tittar på spektaklet. De säger ingenting, men av deras blickar att döma är Göransson lagets svarta får, den som i andra hand tar emot skäll och ovet, sedan basen först domderat. Och här står nu arbetslaget och glör smått förakfullt, och ingen säger något, för basen är med i arbetet.

Slutligen ledsnar Göransson och reser sig. Basens klotrunda ögon glör stint in i ansiktet på honom. Göransson känner sig kuslig till mods, han skyggar för blicken och tittar ner i backen, när han inte kan

läsa någon hjälp i de omkringståendes slutna ansikten.

— Sa jag inte att Göransson skulle komma så vackert på lättsidan? säger basen med sin gälla röst, som sitter fast i själva svaljet. Det är därför den är skrikig och gäll, den har så lätt att slinka ut och det gör den ofta. Basen är hetlevrad med andra ord.

Göransson klipper med ögonen och kommer genast med en gnällande förklaring. Han är rädd, så fasligt rädd att de inte begriper att han gör så gott han kan, men ibland vill det djävlans riktigt duktigt, och sånt rår han inte för. Och han skriker ut sin förklaring så pass högt att rösten hörs över stenkrossarnas slammer strax intill.

Basen rycker på axlarna och ser hoppöst på Göransson.

De övriga i laget ser försmädliga ut, men fortfarande håller de käften. Göranssons förklaringar kan de utantill. Och de föraktar dem därför att de är överflödiga. Arbetet skall inte synas, det skall göras, flyta undan i lugna, beräkande drag. Men Göransson står vid spettet och tänker samtidigt med arbetet. Det skall synas vad han gör.

— Här står jag nu vid spettet och baxar

av bara fasen, och titta nu så jag hugger i. Jag sliter ju sönder mig av bara arbetslusten. Är det ingen som märker det, säg?

Beräkning och beräkning bakom allt. Nej, Göransson passade inte till grovarbetare, det är ett jobb för karlar. Konstigt att han inte själv insett förhållandet, gubben var ju redan över sextio och hade alltid gnott i samma yrke. Tog emot skäll gjorde han också utan att blinka, de där förklaringarna var bara en gramfonskiva som han satte på efter ovetet. Den spelade ständigt en och samma bit, som slutade med ett "jag rår inte för". Men allt rådde Göransson för, bara därför att han tänkte och ville synas under arbetet.

Stenbrottet ligger långt in i djupa skogen. Ingen riktig landsväg leder dit fram, men på slingrande barrstigar och sankar mossmarker rullar hästfororna fram med sin last av grå granit och finhackad makadam. De idoga, lurviga hästarna sliter sig fram över ojämnheterna i körbanan, och borta vid upplagsplatsen vid landsvägen fortsätter lastbilarna transporten.

Djupt här inne i skogen är det liv och rörelse.

Stenkrossen hackar och maler sönder

våningen, ryckte till sig brevet och sprang ut igen.

Han såg hastigt på sitt armbandsur. Det visade fyra minuter i nio.

— Jag hinner inte, tänkte han. Och inte heller nu fanns någon ledig bil.

Han torkade av svetten om händerna för att inte kuvertet skulle få några fuktmärken, la ner det i en brevlåda efter att nervöst ha tittat på det ett par gånger.

När klockan var några minuter över nio fick han tag i en bil, som nyss blivit ledig.

— — —

Han gick in i sitt rum — såg att chefsens rock hängde i tamburen — men inga tecken tydde på att han varit inne i hans rum ännu. I så fall hade det legat en hög papper på bordet, papper som skulle vidimeras: En påminnelse om att man kommit för sent, den enda påminnelsen.

Annars brukade han få papperen direkt ur chefsens hand.

Han hade knappt hunnit sätta sig till rätta vid skrivbordet förrän chefen kom in med en bunt skrivelser.

— Gomorron!

— Gomorron, svarade han.

När de gått igenom skrivelserna, smålog chefen.

— Kan du tänka dig, sa han. I sex år

har jag nu fått ett sånt där förbannat formulär från den där uppslagsboken Svenskar i tätén. Och fast jag inte skrivit på någon gång, så envisas dom i alla fall.

— Känner du till boken? sa han.

Erik Berg blev alldeles röd i ansiktet och nästan stammade fram som en blyg och skamsen skolpojke:

— Ja-ja-ja-visst.

— Har dom inte frågat dig?

— Nej, ljög han.

— Ja, var glad för det. Om man under-tecknar det där formuläret, så nästan

tvingar dom på en boken. Dom skickar den till alla som medarbetat — mot postförskott. Och skickar man tillbaka boken, så får man skrivelser i det oändliga, om hur förträfflig den är. Min sväger nappade en gång på kroken. Och jag tror att det är en ganska stor procent som har nappat av dom som har sina namn och porträtt där. — Förresten så tror jag knappast att den har några köpare utanför kretsen av medarbetarna. — Det är ett rent geschäft — och femtio kronor, kan du tänka dig, femtio kronor får man betala för den.

När chefen gått tänkte inte Erik Berg mer på att säga upp sin plats och han sjönk ihop med armbågarna mot skrivbordet och stirrade mot almanackan, som hängde på väggen. — Om två månader precis i dag hade han suttit på detta kontor i tio år.

Han tog fram papper och penna och skrev ett kort brev till redaktionen av Svenskar i tätén: vore tacksam få tillbaka det ifyllda formulär jag skickat Eder i dag, då jag tror att det är ett par uppgifter jag i distraktion ifyllt felaktigt . . .

Han rev sönder och skrev på nytt, rev sönder och skrev på nytt men kunde omöjligt finna den rätta formuleringen.

graniten, den hostar, tuggar och sväljer oupphörligt, och i jämn ström silar makadamen ner i tippkärrorna. Krossarna darrar och stånkar, och en sky av stoft och stendamm står omkring maskinernas malande käftar och breder ut sig i tjocka lager över kringstående träställningar och skjul. Längre bort, vid själva stenbrottet, ljuder detonationerna från sprängladdningen. Klippväggen skakar på sig och lösgör de väldiga stenblocken till hälften. Resten av arbetet sköter baxarlaget om, baxarlaget och Göransson. För Göransson räknas inte in i sammanhanget och gänget.

Sprängskottet har gått, och man studerar resultatet.

— Hon ligger fint till rätta, påstår Göransson, fast ingen har sagt något. Inte ens basen, och han brukar ha förordet sådana gånger. Göransson tittar på basen för att få bekräftelse, men basen låtsas inte höra något.

Jo, på Karlssons sävliga röst lyssnar han, när det blir frågan om hur det hela skall tas. Karlsson, den pojkspolingen, som alltid visste mer än andra. Fast han teg ju med sina kunskaper, förstås. Han använde dem sparsamt, eller bara när de behövdes.

— Ja, säger basen, men han vill inte genast ge med sig. Han är ju bas för dem alla. Vore det inte lika bra om vi tog och pallade henne först. Sen kunde vi slå henne hitåt.

— Gärna, men — Karlsson ser liknöjd ut. Gärna, men då går hon överstyr tillsammans.

Det tänkte inte basen på. Jo förresten, det tänkte han nog på, men han ville pröva flera möjligheter. Klippblocket inbjöd liksom till sådana, där det stod på kant och väntade sin befrielse.

Göransson stod och hoppade av iver att få ge sig i kast med arbetet. Basen och Karlsson diskuterade alltid. Vad tjänade sånt till när det bara var att sätta in spettet och bända på? Klippblocket skulle i alla fall ge med sig till slut. Det var meningslöst att prata om förfaringsättet, det enda raka var att hugga i.

Göransson petade försiktigt med spettet i underkanten. Han vägde på försök.

— Ge fan och vänta tills alla sätter i gång, sade någon.

Göransson gormade men lydde. Att de aldrig kunde bestämma sig. Om han bara kunde få ta i snart. Det kliade riktigt i fingrarna, när han demonstrativt stötte ner spettet i marken strax intill högra foten.

— Tänker ni börja någon gång? sade han.

Basen gav honom igen en sådan där hopplös blick, men sade ingenting. Karlsson tittade också, och under det han tittade på Göransson formade han munnen till en strut och spottade. Han hade blivit avbruten i samtalet, och salivstrålen kunde lika gärna ha träffat Göransson mellan ögonen i stället för

— sätter gubben halva spettet under stenblocket och tynger på. Ja, han tynger på, ligger över spettet med hela kroppen och benen flaxar i luften som kråkvingar, och det hela ser så helsickes löjligt ut.

marken. Så pass arg såg Karlsson ut när han spottade.

Äntligen får Göransson hugga i. Men först sedan han blivit utplacerad. Alla de andra har sina givna platser där de står, stadiga och säkra. Ibland kan de byta med varandra till och med, men alltid vet de vad de skall göra för att räknas in i sammanhanget och helheten. De behöver inte slåss med sig själva som Göransson. Var skall han nu stå? På den sidan eller på motsatta eller vid baxet där bak? Han hoppar in på måfå, men alltid blir han i vägen för någon. Det är väl därför att hans spett är så oroligt. Det påminner mera om ett känslspröt än en tung hävstång. Det trevar nervöst omkring, sprätter upp litet grus ibland och träffar aldrig på en gång rätta taget. Först när baxet riktigt kommer i gång har Göranssons spett blivit mindre petigt av sig. Då arbetar det oavbrutet, men alltid i otakt med de övriga.

Laget pustar ut en stund. Det betyder att de rätar på ryggarna och torkar svetten ur pannan, med långsamma rörelser. Redan innan det är gjort har Göransson även hunnit snyta sig i näven och spotta ut den beska smaken på tungan, beviset att han tagit i mer än han orkade. Han är för lätt i aktern, gubben, men så är det bara skrumpskinn och ben på honom. Muskelnerna är slitna och senorna för uttänjda. Han har inte mycket av krafterna i behåll, det är mest energin han lever på.

Medan de andra vilar med bröstet mot spetthalsen är Göransson redan färdig för nya nappatag. Han står där och fixerar klippblocket och försöker finna ut bättre lösningar vid framflyttandet.

— Om två gick där framme och styrde, två på mitten och tre här bak... Eller om... och så vidare.

Basen tar upp tobakspungen och pipan ur sin vindtygsjacka. Det blir signalen till allmän rökpaus. Ingen behöver vara rädd att göra efter basen, inte ens Göransson, men han röker inte, har aldrig gjort det heller, och nu får han en tråkig stund. Alltid detta rökande, mitt i arbetstiden. I stället för att hugga i, så man kom någon vart med den där makapärn. Han sätter sig ner på en sten och väntar. De övriga förblir stående, någon tittar med road uppsyn åt Göranssons håll. Det skulle inte falla dem in att sätta sig så där bums. Inte förrän arbetet är slut. Men gubben behöver vila, så som han handskas ovarligt med de knappa resurserna. Men Göransson vilar inte alls, det är bara hans lilla protest som gör sig gällande.

— Ska man behöva sitta här och vänta, tills ni har rökat färdigt?

Han säger det aldrig högt, men tänker det. Begreppet att sitta och vänta har en helt annan mening än till exempel att stå och hänga. Därför sätter sig Göransson under rökpauserna. Men det begrep inte de andra, och den tanken hade han rätt i.

Arbetsdagen var slut, och klippblocket låg på sin plats på hästforan. Kusken

smackade åt hästen, som villigt stretade i väg med sin tunga börda.

Arbetslaget gick mot träskjulet för att hämta sina matbackar. Cyklarna stod uppställda på baksidan.

De försvann en och en efter skogsstigen som leder ut till landsvägen. Göransson gjorde sig aldrig någon brådska. Basen var ännu kvar — och Karlsson. De diskuterade om något. Göransson försökte lyssna, men rösterna hördes oklara där inne i träskjulet.

När Göransson pumpat framslangen på cykeln gick han in för att hämta sin matback. Samtalet där inne avstannade när han klev in.

Plötsligt kände Göransson att något var på tok. Basen och Karlsson granskade honom på ett konstigt sätt. Samtidigt såg det ut som om de skämdes för varandra. Kanske de ville be honom om en tjänst men hade svårt att komma fram med en förfrågan. Göransson hostade ansträngt och tog tag om matbacken.

Om de ville att han skulle hämta nitroliten från järnhandlarn i morgon eller en rulle stubintråd eller någonting annat, varför kläckte de inte fram det då? Han såg osäkert på dem.

Basen harklade sig.

— Jo, Göransson, det är nog så...

Göransson andades tungt. Basens röst stod inte att känna igen. Den kom djupt ifrån magen någonstans och trevade sig långsamt uppåt. Det gälla inslaget som satt fast i själva svalget var borta. Kommandotonen hade ersatts av ett dovt kurrande. Göransson visste redan vad det var fråga om. Jo, de ville be honom om en tjänst, det förstod han. Och skulle han neka till den blev han tvingad.

Karlsson satt där och tittade i golvet. Basen hade ingenting att hålla ögonen på annat än Göransson. Men det ville sig inte riktigt. Hans blick var fäst på matbacken i Göranssons näve.

— Ska jag mista jobbet?

Det var Göransson själv som fällde domen. Basen ryckte till och skrapade med

fötterna ett slag. Karlsson tittade upp och dröjde med blicken vid Göranssons skäg-giga hakspets. Så upptäckte han en svart rand under sin tumnagel och försökte genast peta bort den med en tändsticka. Basen var tyst. Allt runt omkring var tyst, stenkrossarna hade tuggat färdigt för dagen, och sprängskotten mullrade inte längre. Det var bara Göranssons hjärta och pulsar som arbetade med dånande slag. Inte ens stenkrossarnas slammer hade kunnat överrösta det ljudet. Göransson darrade i hela kroppen av det vilda dunkandet.

— Ja, Göransson har nog gett det mesta av krafterna i det här jobbet, eller hur? Ingen är övermänniska.

Basen såg nästan vädjande ut. Hans klotrunda ögon gick rakt in i ansiktet på Göransson, precis som om de ville spika fast det sagda någonstans.

— Så han får nog söka sig ett lämpligare arbete från och med i morgon. Göransson kan hämta sin lön på kontoret.

Nu var det sagt. Basen nickade med huvudet för att visa att han inte hade något att tillägga. Karlsson, den förrådaren, reste på sig och ryckte på axlarna. Det var precis som om han inte märkte att Göransson stod kvar.

Göransson gick utan ett ord. Han satte fast matbacken på pakethållaren, kastade sig upp på cykeln och vinglade i väg. Egentligen hade han glömt bort att tänka, han bara trampade på.

Inte förrän han kom ut på landsvägen började han begripa något. Benen vevade i luften, händerna höll om styrstången, och han förflyttades framåt. Det var det första klara begreppet. Det andra mötte honom överallt. Det stod skrivet på vägen där han cyklade, det trädde fram ur dunklet mellan träden och flammade på himlen. En kort devis, med ett stort utropstecken efter.

— Du har inget jobb!

Göransson trampade och trampade. Cykeln vinglade hit och dit, den liksom girade för orden där på landsvägen.

Nu var han hemma hos sig. Det var mörkt i de båda rummen. Göranssons hustru hade inte hunnit hem från sitt arbete. Hon skurade trappor och hjälpte till med tvätt, här och var.

Göransson gick fram till bordet och satte sig. Där blev han sittande, och där fann fru Göransson honom. Han låg över bordskanten med korslagda armar och pannan lutande mot den skrovliga bordsytan. Hela kroppen darrade, och han grät som en barnunge. Stora karn på sextio år. Det tog en lång stund innan fru Göransson fick veta orsaken. Först gråten, sedan orättvisan och sedan utskällningen som basen skulle ha fått.

— Jag sa att basen var en djävel, och åt Karlsson skrek jag: Din förrädare!

Fru Göransson hörde lugnt på. Hon hade slitit hårt på dagen och var rätt trött. Det här var också vila, bara det att lyssna.

— Ja, ja, och det var bra svarat, sade hon ibland när Göransson talade om vad han sagt herrarna. Det må förlåtas henne att hon inte trodde ett dugg av vad Göransson sagt och gjort. Men hon strök honom varsamt över handen gång på gång. Egentligen hade hon velat ta hela Göransson i famnen. Det kändes så. Det var någonting som vällde upp inom henne, en ömhet för honom där över bordet som ville ta sig uttryck. Och det gjorde den genom att hon strök Göranssons valkiga nävar.

Han var hennes egen pojke. Bråkig och gnällig och kirrig. Vid minsta motgång tappade han modet, och grät gjorde han ofta av bara ilskan. Stora karn på sextio år.

Nej, han var inte alls så gammal, det visste hon.

Plockade hon fram psalmboken framför honom, skulle det se ut som om det var därför han grät. För att han inte kunde lära sig psalmversen, som han fått i läxa av fröken.

— Det ordnar sig nog, ja, det ordnar sig, mumlade hon under det att hon gång på gång strök hans valkiga nävar.

GAVLEVERKENS

Gasspisar — Vedspisar — Vattenvärmare
I modernaste konstruktion och arkitektur

Tackjärnsgjuteri — modellverkstad
Mek. verkstad — emaljverk

GAVLEVERKEN AB

Tel. 3643

GÄVLE

Tel. 3643

AB Figeholms Bruk Figeholm

Tillverka:

PRESSPAN för elektriskt ändamål av högsta kvalitet och med största genomslagshållfasthet

Textilpresspan — Bokbinderipresspan

Jacquardkort — Registerkartong

Vari låg de cremonesiska fiolernas hemlighet?

En sak som de allra flesta kulturmännskor torde vara överens om, är, att fiolen är instrumentets instrument. Bland sträng-instrumenten är den i varje fall både beträffande sina akustiska och musikaliska förhållanden det fullkomligaste. Dessutom är den även i yttre avseende en mycket tilltalande tingest.

Före det femte århundradet efter Kristus var stråkinstrumenten föga kända i Europa. Först efter nordmannatågen började de spridas på allvar, varav synes framgå att de mycket tidigt varit i bruk hos de nordiska folken. Deras roll var dock ännu ytterst underordnad, och tillverkningssättet konstlöst. Först under 1200-talet började de ändra form och benämning och spelsättets utbildning ledde undan för undan till förbättringar av själva musikroppen.

Det äldsta förbättrade instrumentet av arten i fråga synes vara det som i gamla handskrifter kallas crout, ett ord, som sammanhänger med ett annat besläktat instruments benämning, rote eller rota, och otvivelaktigt härledde sig från den latinska formen crotta. Crouten, som skall ha varit i bruk hos de nordiska barderna, hade en avlång, på båda sidor mer eller mindre krökt tonkropp, en hals, som sammanhänge med denna och i vilken två öppningar tillät vänstra handen att nedtrycka strängarna och därigenom förändra tonen. Strängarna, i börja tre till antalet, var spända över ett stall. Längre fram ökades de till fyra — i vissa fall till sex. Den spelande strök dem med en rak eller krökt stråke, i vilken en metallsträng eller ett knippe tagel spänts.

Beträffande roten eller rotan, som var flitigt i bruk under 1300-talet, kan nämnas att den i någon liten mån liknade den nutida fiolen, men att den dock huvudsakligast utyttjades som ett slags ackompanjationsinstrument.

På Notredamekyrkan i Paris fanns före revolutionen vid nedre sidans portal en stående figur, som ansågs föreställa kung Chilperic. Figuren påstods härleda från 1100-talet, och den höll i handen en fiol, vars prydliga form förvånade många. Liknande instrument har även förekommit på diverse målningar från 12:te t. om. 14:de århundradena.

Det var dock först under 1600-talet som fioltillverkningen började blomstra på allvar. Ja, det har till och med visat sig omöjligt att i vår tid bygga lika bra fioler som de stora mästarna Amati, Gasparato de Salo, Guarneri, Vimercati, Stradivarius, Stainer m. fl. gjorde.

Andrea Amati i Cremona blev den förste fiolbyggaren med världsrykte. Därigenom att flera kungliga personer lät beställa sina instrument hos honom, blev de italienska fiolerna oerhört eftersökta, och Amati hade mer att göra än han någonsin hann med. Hans söner, Antonio och Enrico Amati — båda namnen kan möjligen tillhöra en och samma person — fortsatte sedermera faderns verk, och under åren från 1594 till 1625 tillverkade de fioler, vilkas ryktbarhet med all säkerhet kommer att fortleva så länge som vår kultur består.

De stora framgångarna ledde småningom till en fabrikation i så stor skala, att familjen Amati blev tvungen att för sin räkning låta tillverka fioler även på andra håll. I den nuvarande bayerska staden Füssen arbetade sex fiolmakare för fabriker i Cremona.

Denna stortillverkning kunde dock inte leda till annat än att varans kvalitet småningom försämrades, och omkring 1650 kom turen till en annan fiolfabrikant, Andrea Guarneri, att bli ryktbar. Av honom och hans son fick slutligen den namnkunnigaste av alla cremonesare, Antonio Stradivarius, lära sig konsten.

Och sedan dess... Ja, hur underligt det nu än kan låta, så

har man knappast i vår tid åstadkommit något i klass med Amatis, Stradivarius' och Guarneris fioler. Ingen specialist eller vetenskapsman har lyckats lista ut deras konstruktionshemligheter. Man vet inte om de gamla fiolernas utomordentligt förnämliga ton ligger i lådans proportioner, valet av träslag, snittet på de särskilda delarna, sammanfogningen, besträngningen eller lackeringen. Av den gemensamma effekten är det svårt, för att inte säga omöjligt, att ens tillnärmelsevis sluta sig till det inflytande den ena eller den andra av de olika beståndsdelarna utövar. Att utveckla fiolens teori eller fysiska grunder är ingen lätt sak, men — vem vet ändå! En vacker dag dyker kanske en ny Stradivarius eller Amati upp — eller varför inte en vetenskapsman, som förutom att han är erf saklig och tålmodig teoretiker även har något av trollkarlens förmåga i sin hjärna och sina händer.

Man har även framställt fioler av mässing, silver och ett otal andra mer eller mindre ädla och oädla material, men även om brukbara instrument på detta sätt åstadkommits, var det dock inte längre fioler, utan tonverktyg av helt och hållet nya egen-skaper, som man inte beräknat.

JAN AFZELIUS 49

Fiolen är i sin klassiska form ett allt igenom förändligt instrument, ja, nästan ett levande väsen. Den har sin kropp, sina nerver, sin själ, och ingen av dessa enheter kan lösryckas från den andra och ensam för sig mätas och vägas till ett livgivande inflytande.

Otaliga, mer eller mindre sällsamma och trovärdiga historier, har berättats om fioler och deras öden. Visste ni till exempel att en fiol, som Stradivarius tillverkade vid åttiofem års ålder, sedermera kom i den demoniske Paganinis händer? Och visste ni, att en annan fiol, gjord av samme oförläpnelige mästare när han var nittio år och kallad "Nadand-Strad", har ett litet fel? Den ena ljudöppningen är nämligen två och en halv millimeter kortare än den andra. Men tonen är likväl en äkta Stradivarius-dito. Willy Burmester spelade på detta instrument, och sedan övergick det i Georg Kulenkampffs händer. Sin sista fiol kallad "Svanesångsfiolen", byggde Stradivarius då han var hela nittio-tre år gammal. Kort därefter dog han. Många har ansett, att det just var hans fioler och det intensiva intresset för dessa, som gjorde att han blev så gammal och att hans krafter ända in i det sista förblev obrutna.

En av de äldsta cremonesiska fiolerna är den s.k. "Skattkammarfiolen", byggd av Gasparo da Salo, som dog i Brescia år 1609. För hundra år sedan kom den i den firade norske virtuosen Ole Borneman Bulls ägo, och en gång då Bull var ute på en gästspelsresa över Atlanten, blev fartyget vrak utanför nord-amerikanska kusten. Bull lämnade alla sina tillhörigheter utom fiolen i sticket och lyckades, hållande det dyrbara instrumentet

över huvudet, ta sig i land. Han lär själv ha sagt, att han inte skulle förmått ta mer än några få simtag, om det inte varit för fiolens skull.

Många år senare, då Bull var en gammal man, lär han med "Skattkammarfiolen" under armen ha klättrat upp på Cheops-pyramiden och där uppe i ensamheten ha hållit ett slags konsert på den gamla mästarfiolen.

Förgäves har man försökt komma de gamla mästarnas fabriktionshemligheter på spåren. Den österrikiske, till Amerika utvandrade fysikern Karl Horovitz, har företagit omsorgsfulla röntgenanalyser av träet i en del mästarvioliner och kommit till vissa resultat beträffande fiberriktning och dylikt, men några säkra slutsatser har han dock inte vågat uppställa. En dansk samt flera fransmän, tyskar och amerikanare har sysslat med samma problem, men hur raffinerad deras undersökningsteknik beträffande den relativa styrkan hos övertoner etc. än har varit, så står det likväl fast, att en fiol med något av den cremonesiska silvertonen i sig kan man tyvärr i det mest tekniska av alla århundraden icke åstadkomma.

En engelsk kännare, Heron-Allen, skrev för mer än femtio år sedan en bok, "Violinmaking as it was and is", och i denna förespände han sin samtids goda fiolbyggare en större ryktbarhet och deras instrument en ännu skönare klang när de blivit några sekel gamla, än vad som i våra dagar gäller om mästarna från Cremona och deras instrument. Men tyvärr motsäges detta optimistiska antagande av all erfarenhet.

Som sagt: vi väntar på vetenskapsmannen-trollkarlen, som är i stånd att göra det till synes omöjliga möjligt. Kommer han eller ej? Det byggs inga egyptii pyramider mera och huggs inga jätte huvuden i sten (som på den mystiska Påskön). Skall det heller aldrig göras en fiol med cremonesisk ton mera?

Schack

Redigerad av

E. LUNDIN

och

G. SKARP

RETIS SPELÖPPNING.

Spelat i Göteborgs Schackförbunds
turnering 1949.

Vit: Wilhelm Udén Svart: Bror Borgström

1. Sg1—f3	d7—d5
2. c2—c4	c7—c6
3. b2—b3	Sg8—f6
4. Lc1—b2	Lc8—f5
5. g2—g3	c7—e6
6. Lf1—g2	Sb8—d7
7. 0—0	Lf8—d6
8. d2—d4	— —

Ställningsmässigt var här 8. d2—d3, var-
på närmast kunde följa 8. —, 0—0. 9. Sb—
d2, e5. 10. c×d5, c×d5. 11. Tel, De7.
12. Te2, a5. 13. a4, h6. 14. Dal, Tf—e8.
15. Tf—c1, Lh7. 16. Sf1, Sc5, såsom sked-
de partiet Reti—Lasker, New York 1924,
med god ställning för svart. — Vit synes
därför i nionde draget bättre fortsätta
med Sc3 och genomförande av e2—e4.

8. — —	Dd8—e7
9. Sb1—d2	0—0—0

Ger partiet en intressant prägel, vilket
för övrigt nästan alltid är fallet när par-
terna rockerat åt skilda håll.

10. Tf1—e1	— —

Tidsförlost. Det logiska draget var 10.
c5 åtföljt av bondeframryckning på a-
och b-linjen.

10. — —	h7—h5!
11. a2—a4	— —

Även här var 11. c5 att föredraga.

11. — —	h5—h4
12. Sf3×h4	— —

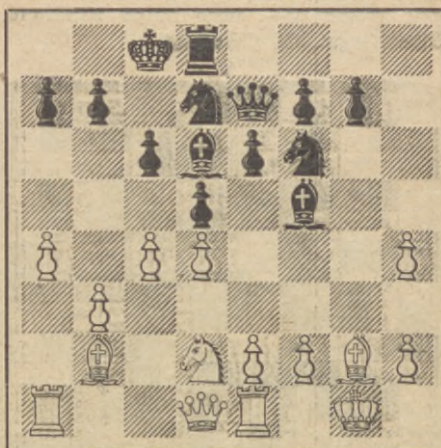
Om vit annat den storm han nu fram-
besvärjer hade han ej antagit detta bon-
deoffer.

12. — —	Th8×h4!

Utmärkt spelat! Kvalitetsoffret inleder
nu stormloppet mot den vita kungsställ-
ningen.

13. g3×h4	— —

Ställning efter 17. g3×h4.
Svart: Borgström.

Vit: Udén.

13. — —	Ld6×h2!

Konsekvent och elegant!

14. Kg1×h2	Sf6—g4†

15. Kh2—g3	Sd7—f6

16. e2—e4	— —

Även på andra drag är ställningen
hopplös.

16. — —	Sf6—h5†

17. Kg3—f3	De7×h4

18. Kf3—e2	— —

BRÖDERNA OLSSONS BILVERKSTAD

MOKORSET

Tel. Myssje 46, anknytn. bostaden

Fullständig bilservice

Texaco bensin och oljor

GEFLE METALLGJUTERI

SVEN G. DAHLQVIST.

Upplandsgatan 9, Box 251.

Telefon 4499

GÄVLE

Utför metallgjutgoods i alla rödgodsle-
gningar i styckevikter upp till 600 kg.
Lagerbussningar alltid i lager.

BEGÄR OFFERT.

Klosters Fabriker Aktiebolag

JÖNKÖPING

Tillverkning av takpapp

Lastbilscentralen

Smedjegatan 30, Luleå

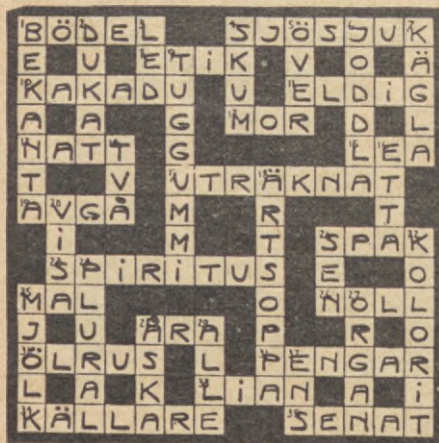
Ombesörja: Lastbilstransporter av
alla slag. Levererar Gjutgrus, Mur-
sand, Gårdsgrus. Allt till bestämda
priser. — Infordra offert.

Telefoner 3520, 4255

Föreståndarens bostad 3205

Lösning till korsord nr 5.

Pristagare: 1:a pris kronor 10:—, herr Ivar Tufesson, Sanatoriet, Romanäs, 2:a pris kronor 5:—, herr Helge Kindlund, Gibraltar gat. 62, Göteborg.

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 7 skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 augusti 1949. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord 7". Glöm ej att tydligt angiva namn och adress. Lösning och pristagarnas namn kommer i septembernumret.

Påskyndar slutet. På 18. e×f5 hade svart den eleganta vändningen 18. —, D×f2†. 19. K×g4, Dg3†. 20. K×h5 Th8 matt.

18. — —

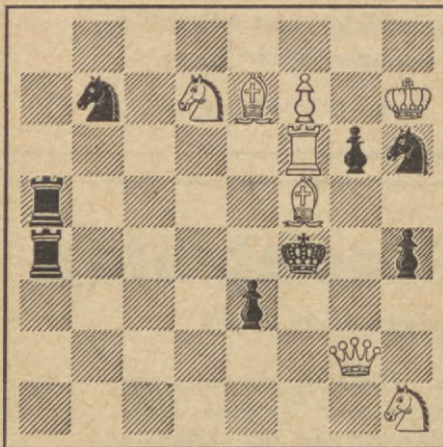
Sh5—f4†

19. Uppgivet.

Ett av svart med fyndighet och skärpa genomfört parti.

PROBLEM

Av T. S. Vincér.

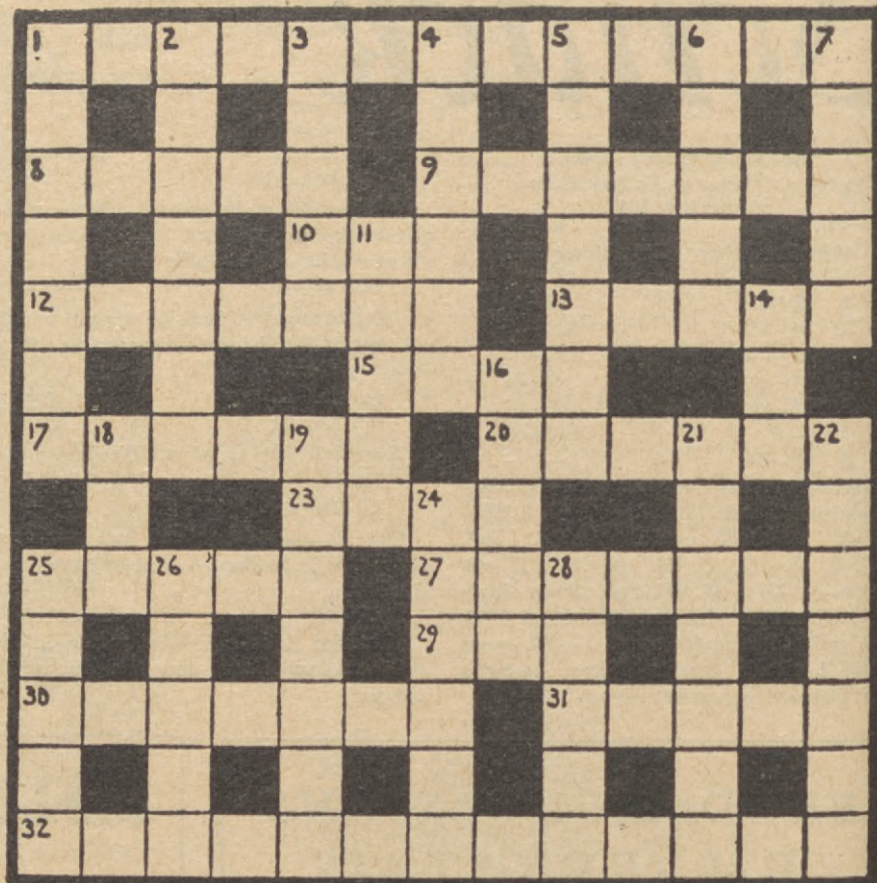

Matt i två drag.

(Vit: Kh7, Dg2, Tf6, Lf5, e7, Sd7, h1, Bf7 = 8. Svart: Kf4, Ta4, a5, Sb7, h6, Be3, g6, h4 = 8.)

Lösning — av studie av Bething: 1. Ke1, Kg2. 2. g4, f×g4. 3. f5, g3. 4. f6, g×f6. 5. h6, f5. (Bäst!). 6. h7, f4. 7. h8D, f3. 8. Da8 och vit vinner.

Korsord Nr 7

VÅGRÄTA ORD.

- Skräddarmästare Waddputa skriver på lediga stunder en bok om skrädderiets utveckling genom tiderna. (13)
- Katedralen i Reims. (5)
- Enligt Grönköpings Veckoblad en dam sysslade med spånad. (7)
- Kan man binda om med. (3)
- Aporna göra det rent mästertligt. (7)
- Av en sådan får man kork. (5)
- I vilda skogen. (4)
- Är Beethoven i musikens värld. (6)
- Göbbe, som Kar de Mumma säger. (6)
- Läs. (4)
- En svart fläck på mamsellen. (5)
- Är ljusstrålens väg genom rymden. (7)
- Känslig. (3)
- Vad piraten gräver ner och varpå staten kräver er. (7)
- Frimärksamslarens stolthet. (5)
- "När hon dansade på lina, lik en liten lärka glad, bifallogen hördes vina ifrån fyllda bänkars rad." (13)
(Saxon)

LODRÄTA ORD.

- Har hunnit den ålder, då hakan beskuggas. (7)
- "Min vers vill slå i stycken var trångsmidd länk i tvångets tunga —!" (7)
(Fröding)
- På gevär. (5)
- En lekboll för katten. (6)
- Omgång i spel. (7)
- Tredje klassens krog och kall mat. (5)
- Är fröken Beda Gad ogärna, då tal blir om hennes ålder. (5)
- Fredrika Bremer bodde där om somrarna. (5)
- Louis seize. (3)
- Finns det lappar i. (5)
- Sönder. (3)
- På varje löpsedel. (7)
- Passar inte att vara inför rätta, unge man! (7)
- Herr von Rummel. (7)
- Har en uppehållande mission. (6)
- Jamare. (5)
- Ingen ordning. (5)
- En som handskas med versfötter. (5)

Nationalföreningen lämnar anslag för tuberkulosforskning

Sv. Nationalföreningen mot Tuberkulos har sammanträtt under ordförandeskap av kronprinsen och härvid beviljat betydande anslag för tuberkulosforskning, resestipendier m. m. Bland anslagen återgivas här några av de forskare och stipendiater, som erhållit Nationalföreningens stöd.

Anslag beviljades till vetenskaplig forskning: åt med. dr C.-A. Adamson för studier rörande bakteriella infektioners betydelse för tuberkulos, docent Gösta Birath för undersökningar rörande värdet av kemoterapeutica som förberedelse till pneumothoraxbehandling, docent T. Bruce, professor C. Crafoord, docent G. Birath och med. lic. L.-G. Uggla för undersökningar rörande värdet av PAS- och streptomycinbehandling i kombination med kirurgisk behandling av lungtuberkulos, med. lic. Gunnar Dahlström och med. dr Hans Difs för fortsatta efterundersökningar av tuberkulinprovad och delvis BCG-vaccinerad militärpersonal, professorerna Hans Davide och Hugo Theorell för fortsatta undersökningar rörande

antibiotica mot tuberkulos, med. dr Hans Difs för fortsatta undersökningar rörande komplikationer efter BCG-vaccination.

Resestipendier beviljades med. lic. Lars Söderhjelm för studier i USA av tuberkuloterapi, histoplasmos och andra mykologiska lungsjukdomar samt amanuens Olov Bergström och förste assistent Birger Julin för studier i England av åtgärder för partiellt arbetsföra och konvalescenter, lidande av tuberkulos.

Hemslöjdkurs för partiellt arbetsföra i Ljungby

Yrkesskolöverstyrelsen föreslår att regeringens styrelsen för centrala verkstadsskolan i Ljungby tillstånd att kostnadsfritt ställa skollokaler till förfogande för en kurs, som under sommarferierna i år skall anordnas för utbildning av partiellt arbetsföra.

Initiativet till kursen har tagits av Kronobergs läns landsting. Avsikten är att med länsarbetsnämnden som organisatör anordna en kurs i korgflätning för sådana partiellt arbetsföra, som är bosatta på

landsbygden inom länet, och som inte har möjlighet att få arbete i den öppna marknaden. Meningen är vidare, att kursdeltagarna i fortsättningen skall ägna sig åt korgflätning i hemmet och att alstren skall säljas genom länets hemslöjdsförening.

Kursen är avsedd för lägst 10 och högst 15 deltagare och beräknas pågå 11-30 juli. Som lokal för kursen har tänkts möbelsnickarnas verkstadslokal, varjämte kursen önskar disponera en del av elevhemmet, där kursdeltagarna skall vara heltidsinackorderade under kurs tiden. Kursledare blir hemslöjdskonsulenten folkskollärare Erik Lindkvist, Växjö.

Fabrik i Strängnäs för streptomycin

Den första fabriken utanför USA och England för framställning av det särskilt mot tuberkulos verksamma läkemedlet streptomycin planerar Kärnbolaget uppföra i Strängnäs. Anläggningen beräknas komma att sysselsätta ett hundratal personer och ansökan om byggnadstillstånd har nu inlämnats till myndigheterna.

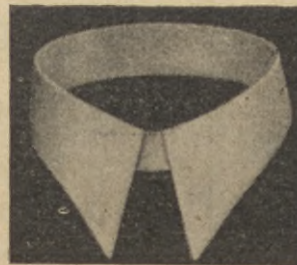
Hittills har de relativt stora svenska behovet av streptomycin uteslutande täckts genom import från Amerika, där en ansevärd produktion av det viktiga läkemedlet är i gång. I övrigt är det endast i England, som man börjat med streptomycintillverkning. Denna har emellertid ännu icke kommit upp i sådana kvantiteter, att någon export av varan kunnat komma i fråga. Att Kärnbolaget nu avser att ta upp även denna nya produkt på sitt program är helt i linje med bolagets verksamhet, som vid sidan av pencillintillverkningen omfattar bl. a. studium även av andra läkemedel av liknande typ. Den planerade Strängnäsfabriken är att betrakta som ett första resultat av dylika studier.

AKTIEBOLAGET NYFORS JÄRNVAROR

Nyforsgatan 9, Eskilstuna
Tel. 319 31, 344 95

★

Välsorterad Järnhandel

Denna krage är tillverkad av vit plastic, och därför mycket praktisk. Plastickragen behöver aldrig tvättas utan endast avtorkas. Kragen är med sina många fördelar outhärlig för sjuksköterskor och övriga som i sin dagliga tjänst använda vit krage till uniform.

Pris per st. kr. 2:50, 1/2 duss. fraktfritt.

BESTÄLLNINGSKUPONG.

Till HANDELSFIRMAN CHRISMER, Örebro.

Sänd postförskott st. plastickragar. Storlekar:

/ / / /

till:

adress:

postadress:

BORAS och SÖDRA
ALVSBORGS LÄN

**Aktiebolaget
Pettersson & Tisell**
Kinnahult

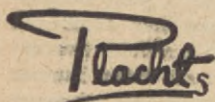
BETALD ANNONSPLOTS

ESKILSTUNA

Knivfabriken
AB KARLSSON & NILSSON
Tel. 331 59 Tullgat. 5 Tel. 331 59
Eskilstuna

EN PÄLS

från våra ateljéer
kännetecknas av
en säker, förfina
stil och omsorgs-
fullaste utförande.
Pälsvaror i detalj
och engross, kvali-
tetsvaror till låga
priser.

PÄLSATELJÉ

Nyforsgatan 3 D - Tel. 360 69 - Eskilstuna

BETALD ANNONSPLOTS

FALKÖPING

A.-B. Karl G. Ottosson
Tel. Växel 749

**RANTENS
TRIKÅINDUSTRI**

Telefon 739
FALKÖPING

FALKÖPING

Bröderna Wahl A.-B.

FALKÖPING

Tel. 148 o. 1148 — Tel. 148 o. 1148

Disponenten 902

Haglund & Söner

AKTIEBOLAG

Tel. 30 och 77

FALKÖPING

**AB. Falbygden's
Textilindustri**

Telefon 1224

Falköping

**S. Svaréns
Trikafabriks A.B.**

TEL. NAMNANROP: SVARÉNS

— FALKÖPING —

**FALKÖPING'S
Mek. Verkstads AB**

Tel. 29 och 426

FALKÖPING

BETALD ANNONSPLOTS

GÄVLE

BUSS-CAFÉET

(FULLSTÄNDIG KAFÉÖRELSE)

Gävle

Tel. 6573

OBS! Även till avhämtning och
utskickning.

GÄVLE

NYBYGGNADER, OMBYGGNADER
och husbyggnadsreparationer
utföras förmånligt

PRAKTISKA BYGGNADS AB
Drottninggat. 56 - Tel. 2968, 3969
Införda kostnadsförslag

BETALD ANNONSPLOTS

JÖNKÖPING

FARMA

Sjukvårds- och teknisk affär. Fullständig
sortering i sjukvårds- o. förbandsartik-
lar. Parfymeri och tekniska varor.

Tel. 595 Klostergatan 65 Tel. 595
JÖNKÖPING

**ABRAHAMSSONS Snickerifabrik
SMÅLANDS TABERG**

Tel.: 77 och 277 fabriken, linjevälj.,
8 fabrikör Arnold Abrahamssons bost.,
180 fabrikör Hans Abrahamssons bost.,
76 fabrikör J. H. Abrahamssons bost..
Tillverkning av alla slags byggnadssnic-
kerier, hyvl. och ohyvl. trävaror. För-
säljer: PLYWOOD, MASONITE, TREE-
TEX, ANKARBOARD m. m.

**June-Munktell
Marinmotor**

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET
JÖNKÖPING'S MOTORFABRIK

Jönköping. Telegr.-adr.: Motor
Telefoner: 197, 897.

BETALD ANNONSPLOTS

KALMAR

**BRÖDERNA MAGNUSSON
SMIDESVERKSTAD**

Tel. 84 HOSSMO Tel. 84

Utför alla slags smides- och reparations-
arbeten. Gas- och elsvetsningsrep. Hov-
slageri. Värmelednings- och sanitära
reparationer.

BETALD ANNONSPLOTS

L U L E Å**BRUNNSBORRNINGAR**

utföres av

Borrförman **H. BJURSTEN**

Box 524 - L u l e å - Tel. 3191

N O R R K Ö P I N G**Aktiebolaget Trycksaker**

BOK- & ACCIDENSTRYCKERI

Repslagaregatan 25

Telefon 209 52 Postgirokonto 13 05 52

ESS-ENN BAGERIET

Rekommenderar sina goda bakverk

Herrgårdsvägen 4, Norrköping
Tel. 254 84**NYKÖPING****N. J:s LIVSMEDEL**

— allt i matvaror på ett ställe, speci-, bröd- och mjölkaffär.

Tel. 2013 Borgaregatan 12

KAPPCENTRUM

Specialaffär för Kappor och Klänningar

Brunnsgatan 29 - Tel. växel 1108,1478
NYKÖPING**S U N D S V A L L****DUCO & MÅLAREVERKSTAD**Modern och tidsenligt inredd efter
senaste förordningen**C. ERIK BERGSTRÖM**Förstklassigt arbete Humana priser
N. Järnvägsgatan 52 Telefon 1718**AB BENGT ANDERSSON
MANUFAKTURAFFÄR**STORGATAN 17
Tel. 3311**Järnkonstruktioner och Smiden**

för hus och fabriksbyggnader

Andersson & Nilssons Smidesverkstad
Telefoner 4757, 4767 — SUNDSVALL**S U N D S V A L L****NORRLANDS TRAVSÄLLSKAP**avhåller å Bergsäkers Travbana Sunds-
vall, travtävlingar c:a 30 söndagar under
Mars—Oktober 1949. Totalisator.631 88 Pressrummet 630 61
Tel.: Kontoret 4270 — Banmäst. 5330**S Ö D E R T Ä L J E****FLER och FLER**köper sina skor
hos oss.**SÖDRA SKO**

Järnagatan 1 — Södertälje Södra

Tel. 317 72, 354 72, 335 94.

U M E Å med omnejd**BETALD ANNONSPLATS****U P P S A L A****CHR. RABÉNS EFTR.**
(A. Widman)Kungsängsgat. 7 UPPSALA Tel. 303 79
Affären etabl. 1849. Största sort. av
Sjukvårds- och Optiska artiklar.
Slipningar och reparationer utföres.**D A M E R**

gör ett besök hos

GRANDINS DAMFRISERINGSysslomansgat. 23, Uppsala.
Telefon 420 30

Prenumerera på och annonsera i

Upsala Nya Tidning

Totalupplaga över 34,000 ex.

KUNGSÄNGENS**KEMISKA TVÄTT**Kungsängsgatan 23
Tel. 382 52

REKOMMENDERAS

A.-B. RÖRKOMPANIET

E. B. Widén

Vaksalagatan 27 - UPPSALA
Tel. 307 86, 347 86

Fil.: Kyrkogat. 4, Norrtälje. Telefon 1179

Värme, Ventilations- och Sanitets-
anläggningar samt Reparationer**U P S A L A****S Ä L J O C H K Ö P**

Eder fastighet eller affärsrörelse genom

G. TIMBÄCKS AFFÄRSFÖRMEDLINGS:t Persgat. 26, Uppsala
Telefon 334 66

Lågt arvode - Reellt bemötande

V Ä S T E R Å S**VARGBO HANDELSTRÄDGÅRD**
Telefon 312 32Blomsterhandel, Stora gatan 86. Tel. 305 61
Utför alla slags Binderier och Blomster-
korgar omsorgsfullt. Årstidens krukväx-
ter och lösa blommor i stor sortering och
till billiga priser.**A U T O - E L E C T R A**

(Inneh. O. Nyberg)

Tel. 316 90 Stureg. 12 Tel. 316 90
Västerås**EDLINGS**Speceri-, Konserv-
o. Fruktaffär

Smedjegatan 15

Telefoner: Butiken 302 80, Kontoret 309 80

EDSTRÖM & GRANDELL

Plåtslageri

Tel. 306 12 Blåsbrogatan 10 Tel. 306 12
Västerås**Ö R E B R O****Blomsterhandeln GULLVIVAN**
(Inneh. V. Ericsson)Köpmangatan 15 A. Tel. 101 48
ÖREBRODagligen färsk blommor. Kransar.
Buketter och kistdekorationer.

Rekommenderas.

LEONTINE WIDLUNDS EFTR.
Hembageri

Tel. 106 26 Nygat. 28 Tel. 106 26

Inneh. Sven Åslund

Rekommenderar sina tillverk-
ningar.**GYNNA**

Status annonsörer

Rederiaktiebolaget

IRIS

STOCKHOLM

Telegr. "Clasabra"

Tel. 11 71 00, 10 49 45

S/S "Rigel"	6450 d.w.
S/S "Lestris"	4300 "
S/S "Polaris"	3775 "
S/S "Jupiter"	3200 "
S/S "Orion"	3000 "
S/S "Atair"	2990 "

BETALD ANNONSPLATS

LEKSAKER

BARNVAGNAR

BARNSÄNGAR

BABYKLÄDER i rikt urval hos

Barnvagnscentrum

Tel. 315 85

Bråddgatan 19
NORRKÖPING

Tel. 315 85

Hörtelefoner av bästa engelska fabrikat, helvulkaniserade hörtelefonsnören, hörtelefonlock, telefonpluggar och övriga reservdelar ständigt på lager till låga priser.

NYHET!

Hörtelefonskydd av gummi

Drages över hörtelefondosan och skyddar denna effektivt mot slag och stötar.

Kompleta centralradioanläggningar kunna levereras med kort leveranstid.

Begär idag vår nya katalog som sändes gratis och portofritt.

ELEKTRISKA AB CHAMPION - Ingenjör Gösta Bäckström

Ehrensvärdsgatan 1-3, Stockholm. Tel. 52 25 28, 52 25 29, 52 26 30.